

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε**

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΣΤΡΑΝΤΑ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΠΕΡΙΛΗΨΗ (στην ελληνική)	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ (στην αγγλική)	7
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
1.1. Εισαγωγή	11
1.2. Κράτος και κοινωνική πολιτική	11
1.3. Το κράτος στην ελληνική οικονομία	12
1.4. Κράτος και ελληνικό τραπεζικό σύστημα	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ	
2.1. Εισαγωγή	17
2.2. Η τραπεζική χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα	17
2.3. Η αγροτική πίστη στην Ελλάδα	20
2.4. Η πορεία της Αγροτικής Τράπεζας από την ίδρυσή της	22
2.5. Η σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας	26
2.6. Μεταβατική εποχή για την Αγροτική Τράπεζα	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	
3.1. Εισαγωγή	30
3.2. Μελέτες για τις κρατικές τράπεζες	30
3.3. Μελέτες για τις αγροτικές τράπεζες	31
3.4. Μελέτες για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα	32
3.5. Επίκαιρο ερευνητικό ερώτημα	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	
4.1. Εισαγωγή	36
4.2. Έρευνα - Μεθοδολογία	36

4.3. Δημογραφικά στοιχεία	39
4.4. Ιδιοκτησιακό καθεστώς ΑΤΕ	43
4.5. Βαθμός ικανοποίησης πελατείας – Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα λειτουργίας	49
4.7. Προοπτική της Αγροτικής Τράπεζας	54
4.8. Σχολιασμός αποτελεσμάτων	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
5.1. Εισαγωγή	62
5.2. Συμπεράσματα - συζήτηση	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
	68

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ		
α/α	Θέμα	Σελίδα
1	Βασικά μεγέθη ομίλου ΑΤΕbank	26
2	Όμιλος ΑΤΕbank	27

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ		
α/α	Θέμα	Σελίδα
1	Φύλο του δείγματος	40
2	Ηλικία του δείγματος	40
3	Μορφωτικό επίπεδο δείγματος	41

4	Επάγγελμα δείγματος	41
5	Έτη συνεργασίας δείγματος με την ΑΤΕ	42
6	Τόπος διαμονής δείγματος	42
7	Ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΑΤΕ	43
8	Ανάπτυξη με κοινωνικά κριτήρια	44
9	Υποθηκευμένη αγροτική γη	44
10	Χρηματοδότηση αναπτυξιακών δραστηριοτήτων ανεξαρτήτως κερδοφορίας	45
11	Ανάπτυξη με κοινωνικά κριτήρια	45
12	Αίσθημα ασφάλειας των καταθετών	46
13	Ρυθμιστικός ρόλος της ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα	46
14	Συμμόρφωση με τους κανονιστικούς κανόνες	46
15	Πελατειακές σχέσεις	47
16	Γραφειοκρατία	47
17	Αυξημένες κρατικές δαπάνες	48
18	Στάση αντίθετη προς τον κρατικό έλεγχο	48
19	Μη αναγκαία τα εξειδικευμένα τραπεζικά ιδρύματα	49
20	Βαθμός ικανοποίησης πελατείας	50
21	Ικανοποίηση σε σχέση με τα έτη συνεργασίας	50
22	Συσχέτιση ικανοποίησης με το επάγγελμα	51
23	Δίκτυο καταστημάτων	51
24	Τεχνογνωσία στον πρωτογενή τομέα	51
25	Ελαστικότητα στις ευπαθείς ομάδες δανειοληπτών	52
26	Χαμηλότοκες χορηγήσεις	52
27	Δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου	52
28	Ασφάλεια καταθέσεων	53
29	Πολιτική προσέλκυσης πελατείας	53
30	Επενδύσεις χαμηλής κερδοφορίας	53
31	Λειτουργικό κόστος	54
32	Στάση απέναντι στο ανθρώπινο δυναμικό της τράπεζας	54
33	Συμβολή της ΑΤΕ στην ανάπτυξη με ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα	55
34	Χρηματοδοτικά προγράμματα και συμμετοχή της ΑΤΕ σε αυτά	56

35	Στάση απέναντι σε πιθανά μελλοντικά οργανωτικά σχήματα	57
36	Συσχέτιση επαγγέλματος με την αλλαγή οργανωτικού σχήματος	58
37	Επιπτώσεις οργανωτικού σχήματος στα ατομικά συμφέροντα των ερωτηθέντων	58

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΤΕ	:	Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος
ΕΤΕ	:	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος
ΤτΕ	:	Τράπεζα της Ελλάδος
ΤΤ	:	Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο
ΤΠΚΔ	:	Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
ΧΑΑ	:	Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών
ΠΑΣΕΓΕΣ	:	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών
ΓΕΩΤΕΕ	:	Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & Η
ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη αυτή στοχεύει να παρουσιάσει το ρόλο των ελληνικών κρατικών τραπεζών στην ανάπτυξη της οικονομίας και να διερευνήσει εάν υπάρχει πεδίο ενίσχυσης και επέκτασής του. Η έρευνα εστιάζει στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε. Παρουσιάζεται η διαδρομή της τράπεζας μέχρι σήμερα καθώς και η σημερινή της εικόνα, σε συνδυασμό με την άσκηση της αγροτικής πολιτικής από το ελληνικό κράτος.

Για να εξυπηρετηθούν οι ερευνητικές ανάγκες, καταρτίστηκε ερωτηματολόγιο που απευθύνθηκε σε δείγμα 175 πολιτών. Τα αποτελέσματα της έρευνας πιστοποιούν ότι στην πλειοψηφία των πολιτών έχει εδραιωθεί η πεποίθηση ότι η Αγροτική Τράπεζα, διατηρώντας τον κρατικό της χαρακτήρα, θα μπορέσει να συμβάλει στην προσπάθεια της χώρας να μπει σε αναπτυξιακή πορεία, σε συνδυασμό με την αναμόρφωση της ελληνικής αγροτικής πολιτικής. Στον αντίποδα, τίθεται το θέμα της ανάγκης εξοικονόμησης κρατικών πόρων και της εξάλειψης των φαινομένων της γραφειοκρατίας και των πελατειακών σχέσεων, που είναι σύμφυτα με τον κρατικό έλεγχο.

THE ROLE OF STATE BANKS IN THE DEVELOPMENT OF ECONOMY
AND THE NEED OF AID AND EXPANSION - THE CASE OF
AGRICULTURAL BANK OF GREECE SA

ABSTRACT

This study aims to present the role of Greek state-owned banks in developing the economy and whether there is scope to strengthen and expand. The research focuses on the case of the Agricultural Bank of Greece SA Shows the path of the bank today and the current image, combined with the performance of the agricultural policy of the Greek state.

To serve the research needs, prepared a questionnaire sent to a sample of 175 citizens. The survey results confirm that the majority of citizens has established the belief that the Agricultural Bank, retaining its national character, will be able to contribute to the country's effort to get on the course, combined with the reform of the Greek agricultural policy. In contrast, the question is the need to save public resources and eliminate the bureaucracy and patronage, which are inherent in state control.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, κ. Σπ. Παπαθανασίου για την καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές του.

Ευχαριστώ τους συναδέλφους μου στην Αγροτική Τράπεζα για την έμπρακτη στήριξή τους.

Τέλος, ευχαριστώ τους φίλους και την οικογένειά μου που στάθηκαν κοντά μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ρόλος των κρατικών τραπεζών στη σημερινή συγκυρία αποτελεί το αντικείμενο αυτής της διατριβής. Η ευρύτητα και πολυπλοκότητα του θέματος, εκ των πραγμάτων, οδηγεί στην εξέταση ενός πιο περιορισμένου πεδίου. Η μελέτη εστίασε στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος.

Παγκοσμίως, η λειτουργία των αγροτικών τραπεζών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αγροτική παραγωγή και ανάπτυξη. Στην Ελλάδα, το κράτος επί έναν περίπου αιώνα ασκεί τη δραστηριότητα αυτή. Στην παρούσα διατριβή, τίθενται δυο ερωτήματα:

- ✚ Το πρώτο αφορά εάν θα πρέπει να συνεχιστεί και σήμερα η δραστηριοποίηση του κράτους στην αγροτική πίστη.
- ✚ Το δεύτερο, εάν η χρηματοδότηση του πρωτογενούς τομέα μπορεί να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης σε συνθήκες κρίσης.

Από τη διατριβή συνάγεται ότι, υπό προϋποθέσεις, το κράτος θα πρέπει να εξακολουθήσει να δραστηριοποιείται επιχειρηματικά στη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα. Προκύπτει ακόμη, ότι η κατεύθυνση, προς την οποία θα πρέπει να επενδυθούν τα κρατικά κεφάλαια, είναι αυτή της ενίσχυσης της υπαίθρου, των εναλλακτικών καλλιεργειών, του αγροτουρισμού και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Σ' αυτά τα πλαίσια μπορεί να νοηθεί ο ρόλος της Αγροτικής Τράπεζας σήμερα.

Το θεωρητικό υπόβαθρο της διατριβής αντλήθηκε από τη βιβλιογραφία σχετικά με τον τρόπο που έχει λειτουργήσει το κράτος ως επιχειρηματίας, την αναζήτηση της λειτουργίας του στον τραπεζικό τομέα και πιο εξειδικευμένα στον τομέα της αγροτικής πίστης. Αναζητήθηκαν βιβλιογραφικές αναφορές από σχετικές έρευνες που έχουν γίνει παγκοσμίως. Τέλος, δεδομένης της άμεσης συσχέτισης της αγροτικής ανάπτυξης με το ρόλο των αγροτικών τραπεζών, χρησιμοποιήθηκαν μελέτες που αφορούν την ανασυγκρότηση του πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, για να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της έρευνας, καταρτίστηκε ένα ερωτηματολόγιο. Το δείγμα απεύθυνσης επελέγη βάσει της δειγματοληψίας κατά στρώματα. Η επεξεργασία των απαντήσεων και η στατιστική ανάλυση, έγινε με τη χρήση του προγράμματος SPSS 20.

Η παρούσα διατριβή χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του κράτους και δίνονται οι λόγοι για τους οποίους το κράτος ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα. Παρουσιάζεται σύντομα το ξεκίνημα της παρουσίας του ελληνικού κράτους στην οικονομική δραστηριότητα και η

ίδρυση των πρώτων ΔΕΚΟ. Τέλος, δίνεται η σημερινή εικόνα του τραπεζικού συστήματος και αναφέρονται οι τράπεζες στις οποίες ασκείται κρατικός έλεγχος.

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με στοιχεία για την αγροτική πίστη διεθνώς. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αγροτική πίστη στην Ελλάδα από την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους. Γίνεται ιστορική αναδρομή της πορείας της Αγροτικής Τράπεζας. Τέλος, παρατίθενται τα κύρια στοιχεία που περιγράφουν τη σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, που αναφέρεται στις κρατικές τράπεζες διεθνώς και στο ρόλο των αγροτικών τραπεζών στα πλαίσια της άσκησης της αγροτικής πολιτικής, στην Ελλάδα και παγκοσμίως. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αποσπάσματα που σταχυολογήθηκαν από τις μελέτες αυτές. Τέλος, παρουσιάζονται άρθρα και μελέτες σχετικά με την αναζήτηση της διεξόδου από την οικονομική κρίση μέσω της ανασύστασης του πρωτογενούς τομέα.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την έρευνα που έγινε μέσω ερωτηματολογίου στα πλαίσια της παρούσας διατριβής. Οι ερωτήσεις, που κλήθηκε να απαντήσει το δείγμα πολιτών, αφορούσαν τη θέση τους απέναντι στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της τράπεζας (κρατική ή ιδιωτική), το βαθμό ικανοποίησης από την τράπεζα με τον προσδιορισμό των αδυναμιών και των πλεονεκτημάτων της και τέλος την διαφαινόμενη προοπτική της. Η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος SPSS. Ακολούθησε σχολιασμός των αποτελεσμάτων και εκτιμήσεις.

Η διατριβή τελειώνει με το πέμπτο κεφάλαιο, αυτό των συμπερασμάτων. Σ' ένα σύντομο κείμενο συνοψίζονται τα συμπεράσματα που κατέληξε η μελέτη σε σχέση με τα δυο βασικά ερωτήματα που τέθηκαν από την αρχή. Όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Αγροτικής Τράπεζας, συνάγεται ότι θα πρέπει να διατηρηθεί κρατικό. Όσον αφορά τις προοπτικές της, συνάγεται ότι ο σημερινός ρόλος και προοπτικές της Αγροτικής Τράπεζας μπορούν να προκύψουν υπό το πρίσμα της χρηματοδότησης αναπτυξιακών προγραμμάτων στον τομέα της αγροτικής παραγωγής και της ανάπτυξης της υπαίθρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1. Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του κράτους και δίνονται οι λόγοι για τους οποίους το κράτος ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα. Παρουσιάζεται σύντομα το ξεκίνημα της παρουσίας του ελληνικού κράτους στην οικονομική δραστηριότητα και η ίδρυση των πρώτων ΔΕΚΟ. Τέλος, δίνεται η σημερινή εικόνα του τραπεζικού συστήματος και αναφέρονται οι τράπεζες στις οποίες ασκείται κρατικός έλεγχος.

1.2. Κράτος και κοινωνική πολιτική

Με τον όρο κράτος χαρακτηρίζουμε ένα κοινωνικό σχήμα που περιγράφεται ποικιλοτρόπως αναλόγως της ιστορικής εποχής στην οποία αναφερόμαστε. Στην αρχαία Ελλάδα χρησιμοποιούνταν ο όρος «πόλις» για να αποδώσει αυτό που σήμερα ονομάζουμε κράτος και «επικράτεια» για να δοθεί η χωρική διάσταση, ενώ ο φιλόσοφος Αριστοτέλης είχε χρησιμοποιήσει τον όρο «Πολιτεία».

Σήμερα με τον όρο «κράτος» εννοούμε μια οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων, εγκατεστημένων σε συγκεκριμένη χώρα, η οποία ασκεί στα μέλη της αυτοδύναμη εξουσία και έχει τη μορφή του νομικού προσώπου.

Η στάση των κυρίαρχων οικονομικών θεωριών απέναντι στην κρατική κοινωνική πολιτική παρουσιάζει έντονες διαφοροποιήσεις.

Οι εκπρόσωποι της κλασικής σχολής είναι φανατικοί υποστηρικτές και κήρυκες του οικονομικού φιλελευθερισμού, σύμφωνα με τον οποίο ο κύριος κανόνας οικονομικής πολιτικής είναι η ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας, που επιτυγχάνεται με την κατάργηση της κρατικής παρέμβασης. Οι κλασικοί έχουν κοινή στάση απέναντι στην κρατική παρέμβαση σε θέματα «κοινωνικής πολιτικής», την οποία συνοπτικά θεωρούν άχρηστη και επιζήμια. Εξάιρεση αποτελεί ο J.S. Mill, ο οποίος άνοιξε το δρόμο στο επερχόμενο ρεύμα του

κοινωνικού φιλελευθερισμού, υποστηρίζοντας ότι η βελτίωση της διαβίωσης του πληθυσμού μέσω της αύξησης των μισθών και της κρατικής παρέμβασης σε τομείς κοινωνικής πολιτικής είναι εφικτή και επιθυμητή.

Οι νεοκλασικοί αποδέχονται και προτείνουν την κρατική παρέμβαση μόνο στις περιπτώσεις αποτυχίας της αγοράς. Θεωρούν δηλαδή την κρατική παρέμβαση ως αναγκαστική δεύτερη καλύτερη επιλογή (second best), έναντι της πρώτης επιλογής που είναι η πλήρως ανταγωνιστική αγορά.

Η θεωρία του Κένυς υποστήριξε ότι η κοινωνική πολιτική δεν είναι επιζήμια για το οικονομικό σύστημα όπως πίστευαν οι κλασικοί, ούτε δεύτερη καλύτερη επιλογή όπως πίστευαν και πιστεύουν οι νεοκλασικοί θεωρητικοί της ευημερίας, αλλά λειτουργική για το σύστημα. Η αύξηση των κοινωνικών δαπανών, ως τμήμα των συνολικών δημόσιων δαπανών, συντελεί στην άμεση επέκταση της ζήτησης, ενώ η αναδιανομή του εισοδήματος προς όφελος των φτωχότερων εισοδηματικών τάξεων οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα μέσω της αύξησης της οριακής ροπής για κατανάλωση. Η επέκταση της ζήτησης αυξάνει το ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας και την απασχόληση.

Τέλος, σύμφωνα με τη μαρξιστική θεωρία, υπάρχει δομική σχέση μεταξύ κράτους και οικονομίας. Το κράτος στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής λειτουργεί προς όφελος των μακροπρόθεσμων συμφερόντων της αστικής τάξης ως σύνολο. Διαθέτει ένα βαθμό αυτονομίας ως προς αυτήν την τάξη, προκειμένου να μπορεί να εκτελεί ένα διαμεσολαβητικό και συμφιλιωτικό ρόλο μεταξύ των διαφορετικών μερίδων της και των ιδιαίτερων συμφερόντων τους. Η σχετική αυτονομία που έχει το κράτος απέναντι στα άμεσα και βραχυπρόθεσμα συμφέροντα της αστικής τάξης και των μερίδων της επιτρέπει στις εργαζόμενες τάξεις να κερδίζουν μία σειρά από μεταρρυθμίσεις (Καραμεσίνη 2006).

1.3. Το κράτος στην ελληνική οικονομία

Η ελληνική οικονομία είναι μια μικτή οικονομία όπου συνυπάρχει ο ιδιωτικός και ο δημόσιος τομέας. Στο σύστημα αυτό, ο θεσμός της δημόσιας επιχείρησης έρχεται να συμπληρώσει το μηχανισμό της αγοράς που έχει γίνει αποδεκτός ως το βασικό οργανωτικό σχήμα με το οποίο πραγματοποιούνται οι οικονομικοί στόχοι που βάζει η κοινωνία. Το δημόσιο είναι ιδιοκτήτης ή ασκεί έλεγχο σε επιχειρήσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά,

όπως νομική μορφή, εργασιακό καθεστώς, ιδιοκτησιακό καθεστώς, στόχους κλπ (Ζυγογιάννης 1994).

Στη διεθνή βιβλιογραφία απαριθμούνται δεκάδες διαφορετικοί λόγοι στους οποίους οφείλεται η ύπαρξη δημοσίων επιχειρήσεων. Οι λόγοι αυτοί δεν είναι φυσικά αμοιβαία αποκλειόμενοι. Αν όμως εξαιρέσει κανείς τα καθαρά πολιτικά αίτια, οι λόγοι των εθνικοποιήσεων θα μπορούσαν γενικά να ταξινομηθούν σε τέσσερις κατηγορίες:

Α) Οικονομίες κλίμακος: Σε μερικούς κλάδους η ύπαρξη οικονομιών κλίμακας μπορεί να οδηγήσει την πιο πετυχημένη μονάδα ή εκείνη που θα εισέλθει πρώτη στον κλάδο, σε φυσικό μονοπώλιο. Το μονοπώλιο θεωρείται γενικά ως πολιτικά ανεπιθύμητο και οικονομικά μη αποτελεσματικό. Με εθνικοποίηση του κλάδου αποφεύγονται προβλήματα, αν ορίζονται ρητά τα πλαίσια μέσα στα οποία θα λειτουργήσει η δημόσια επιχείρηση, ενώ είναι δυνατό, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να εξυπηρετηθεί το δημόσιο συμφέρον.

Β) Εξωτερικές κοινωνικές επιδράσεις: Οι εξωτερικές κοινωνικές επιδράσεις είναι δυνατό να είναι αρνητικές ή θετικές. Παραδείγματα εξωτερικών οικονομιών που είναι πιθανό να οδηγήσουν σε ανάληψη κρατική πρωτοβουλίας υπάρχουν κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Γ) Οικονομική και πολιτική ισχύς: Ορισμένες βιομηχανίες είναι σε θέση να συγκεντρώσουν λόγω της θέσεώς τους ή του είδους των δραστηριοτήτων τους, σημαντική οικονομική και πολιτική ισχύ και να την εκμεταλλευτούν προς όφελός τους. Κλασικό ίσως παράδειγμα αποτελεί η βιομηχανία όπλων και πολεμικού υλικού, ενώ σε μικρότερο βαθμό συμβαίνει το ίδιο και με τις αεροπορικές γραμμές και τη διύλιση πετρελαίου.

Δ) Μονοψώνιο ή υπερκανονικά κέρδη: Σε μερικές περιπτώσεις συμβαίνει το Δημόσιο να είναι ο μοναδικός ή τουλάχιστον ο κυριότερος αγοραστής των προϊόντων μιας επιχείρησης. Στις περιπτώσεις αυτές η δραστηριότητα αναλαμβάνεται από το κράτος, με παράλληλη καθετοποίηση της παραγωγής. (βιομηχανία όπλων, υγεία) (Προβόπουλος 1982).

Κατά την προπολεμική περίοδο η επιχειρηματική δραστηριότητα του κράτους ήταν περιορισμένη, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Η αρχή της συμμετοχής του ελληνικού κράτους στην επιχειρηματική δραστηριότητα της χώρας έγινε ουσιαστικά το 1914 με την απόκτηση και την εκμετάλλευση του σιδηροδρομικού δικτύου Πειραιώς-Αθηνών-Θεσσαλονίκης που υπήρχε. Τη λειτουργία του δικτύου ανέλαβαν από το 1920 οι Σιδηρόδρομοι του Ελληνικού Κράτους (ΣΕΚ). Λίγο πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το κράτος ανέλαβε τη λειτουργία και του σιδηροδρομικού δικτύου της Πελοποννήσου με τη σύσταση των Σιδηροδρόμων Πειραιώς-Αθηνών-Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ). Το 1970 ιδρύθηκε ο

ΟΣΕ που αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και ανήκει ολοκληρωτικά στο ελληνικό Δημόσιο.

Με εξαίρεση τις ταχυδρομικές και τις τηλεγραφικές υπηρεσίες καθώς και την αγροτική πίστη, το κράτος απέφυγε να αναμειχθεί ενεργά στον επιχειρηματικό τομέα κατά τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα. Σταδιακά βέβαια αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες επιχειρηματικής φύσης. Στη δεκαετία του 1920 ιδρύθηκαν ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Το 1923 ιδρύθηκε η Ελεύθερη Ζώνη Θεσσαλονίκης, ενώ το 1926 ακολούθησε η σύσταση του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ).

Σημαντική θεωρείται στην εξέλιξη της κρατικής παρέμβασης στο επιχειρηματικό πεδίο, η ίδρυση το 1929 της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΑΤΕ), η οποία ανέλαβε την ευθύνη στο χώρο της αγροτικής πίστης και άλλες ευρύτερες δραστηριότητες στον γεωργικό τομέα.

Η κρατική όμως επιχειρηματική πρωτοβουλία, δραστηριοποιήθηκε ολοένα και περισσότερο κυρίως μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο. Η μεταπολεμική γενικά περίοδος χαρακτηρίζεται από σημαντικούς αριθμούς κρατικοποιήσεων σε όλες σχεδόν τις χώρες. Η διεύρυνση των κρατικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, προκάλεσε μια μετατόπιση του κέντρου βάρους της παραγωγής προς το δημόσιο τομέα (Προβόπουλος 1982).

1.4. Κράτος και ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Η ιστορία του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος ξεκινά το 1828 με την ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας, η οποία είχε σκοπό να λύσει τα οικονομικά προβλήματα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Το 1834 λόγω έλλειψης χρηματοδοτικών πόρων, οι οποίοι προήλθαν κυρίως από δάνειο του εξωτερικού, έκλεισε η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα.

Το 1841 δημιουργήθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ΕΤΕ) με ιδιωτικά και κρατικά κεφάλαια. Οι βασικές εργασίες της ήταν η αποδοχή καταθέσεων, η χορήγηση εμπορικών και στεγαστικών δανείων, όπως επίσης και το μονοπωλιακό δικαίωμα της έκδοσης Τραπεζογραμματίων. Το 1864 η ΕΤΕ έχασε το μονοπώλιο της έκδοσης Τραπεζογραμματίων, καθ' όσον η Ιονική Τράπεζα, με δραστηριότητα μέχρι τότε μόνο στα Ιόνια νησιά, άρχισε να δραστηριοποιείται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Ένας μεγάλος αριθμός τραπεζών δημιουργήθηκε στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, και η Τράπεζα Αθηνών έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στην αγορά. Το 1928, με την ίδρυση

της Τράπεζας της Ελλάδος ως κεντρικής πλέον τράπεζας αλλά και με την ίδρυση της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας Ελλάδος (ΕΚΤΕ) και της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος (ΑΤΕ), η ΕΤΕ έχασε, εκτός από το προνόμιο της έκδοσης χαρτονομίσματος, το προνόμιο της αποκλειστικότητας στη Στεγαστική και την Αγροτική Πίστη. Στο διάστημα μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αρκετές μικρές τράπεζες έκλεισαν, ενώ αμέσως μετά τον πόλεμο ακολούθησαν πολλές συγχωνεύσεις τραπεζών (για παράδειγμα η συγχώνευση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος με την Τράπεζα Αθηνών, της Ιονική με τη Λαϊκή και άλλα). Οι μεγαλύτερες τράπεζες κρατικοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα το Τραπεζικό Σύστημα στην πλειοψηφία του να περιέλθει έμμεσα ή άμεσα υπό τον έλεγχο του κράτους.

Από το 1960 και μετά, η διεθνοποίηση του Τραπεζικού συστήματος οδήγησε σε μια ουσιαστική αύξηση του αριθμού των ξένων Τραπεζών που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα. Η είσοδος αυτή των ξένων Τραπεζών συνεχίστηκε υποβοηθούμενη και από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981. Το 1984 λειτουργούσαν στην Ελλάδα 41 τράπεζες και ειδικά πιστωτικά ιδρύματα. Από αυτές οι 21 ήταν Ελληνικές, από τις οποίες οι 15 (71%) ανήκαν στον Δημόσιο Τομέα.

Η σημερινή εικόνα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με στοιχεία του Μαΐου 2012, δείχνει ότι στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται 66 τράπεζες. Από αυτές είναι 19 ελληνικές και 30 υποκαταστήματα ξένων τραπεζών. Ακόμη, δραστηριοποιούνται 16 συνεταιριστικές τράπεζες. Η Τράπεζα της Ελλάδος χαρακτηρίζεται ως ειδικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

Τα υποκαταστήματα των τραπεζών αριθμούν 4.130, εκ των οποίων τα 1.660 βρίσκονται στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν εγκαταστήσει 6.900 αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ΑΤΜs) και οι ξένες τράπεζες 440 (στοιχεία της Τραπεζικής της Ελλάδος, Μάιος 2012).

Το ελληνικό κράτος σήμερα, αποτελεί τον κύριο μέτοχο σε τρία πιστωτικά ιδρύματα: το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, στην περίπτωση της οποίας θα εστιάσει η παρούσα μελέτη.

Το Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων ιδρύθηκε με το Νόμο 1608 του 1919. Αποτελεί αυτόνομο χρηματοπιστωτικό διαχειριστικό οργανισμό (Ν.Π.Δ.Δ.) περιφερειακής ανάπτυξης με δική του περιουσία, κίνδυνο και πίστη, ο οποίος λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών, για την εξυπηρέτηση του Δημόσιου και Κοινωνικού συμφέροντος.

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ιδρύθηκε το 1900 με στόχο την κοινωνική προσφορά, και την οικοδόμηση μιας μακράς παράδοσης κύρους και αξιοπιστίας, που μέχρι σήμερα

συνιστά κύριο χαρακτηριστικό της φυσιογνωμίας του. Από τις πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας του, κατάφερε να απευθυνθεί σε πλατιά στρώματα του εργαζόμενου πληθυσμού, να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους και να συγκεντρώσει ένα σημαντικό μέρος της λαϊκής αποταμίευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

2.1. Εισαγωγή

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με στοιχεία για την αγροτική πίστη διεθνώς. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αγροτική πίστη στην Ελλάδα από την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους. Γίνεται ιστορική αναδρομή της πορείας της Αγροτικής Τράπεζας. Τέλος, παρατίθενται τα κύρια στοιχεία που περιγράφουν τη σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας.

2.2. Η τραπεζική χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα.

Η λειτουργία της αγροτικής πίστης, αποτελεί μια βασική συνιστώσα του τρόπου οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας και της γενικότερης οικονομικής συγκρότησης μιας αγροτικής εκμετάλλευσης. Η σύσταση των μηχανισμών και η άσκηση της αγροτικής πίστης, μπορεί να αποτελέσει δυναμικό στοιχείο ανάπτυξης αλλά και ισχυρό μέσο κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού ελέγχου των αγροτών. Έτσι, η ανάληψη από πλευράς του κράτους της άσκησης της πιστοδότησης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και γενικά του αγροτικού τομέα έχει πολλαπλή σημασία και πολύμορφες επιπτώσεις στην ιστορική και αναπτυξιακή πορεία του τομέα αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας.

Η ανάγκη για δανεισμό στον αγροτικό τομέα έγκειται στην ίδια τη φύση της αγροτικής παραγωγικής διαδικασίας. Οφείλεται κυρίως στη λειτουργία της αγροτικής εκμετάλλευσης ως οικονομικής μονάδας, της οποίας βασικό γνώρισμα αποτελεί ο ετεροχρονισμός μεταξύ των πληρωμών των δαπανών που συνεπάγεται η παραγωγική διαδικασία και των εισπράξεων από την πώληση /διάθεση των παραγόμενων προϊόντων καθώς και η επισφάλεια της έκθεσης σε μια σειρά από απρόβλεπτους παράγοντες, όπως οι καιρικές συνθήκες ή οι ασθένειες φυτών και ζώων (Μωυσίδης 2011).

Κατά το μετασχηματισμό της οικονομίας και της κοινωνίας από αγροτική σε αστική μειώθηκε κατά πολύ η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ και το βάρος μετατοπίστηκε στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Συνέπεια αυτού αποτέλεσε η μετατόπιση από την έννοια της αγροτικής ανάπτυξης (agricultural development) προς εκείνη της ανάπτυξης της υπαίθρου (rural development) και ως εκ τούτου από τη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα (agricultural finance) στη χρηματοδότηση της υπαίθρου (rural finance).

Παρά τις όποιες διακρατικές διαφορές στη διαδικασία της ανάπτυξης της υπαίθρου, διακρίνονται κάποιοι παράγοντες - οδηγοί της αναπτυξιακής διαδικασίας, ανάμεσά τους και οι υπηρεσίες χρηματοδότησης της υπαίθρου (Fernando N.A., 2008). Υποστηρίζεται ότι η βελτιωμένη πρόσβαση σε τραπεζικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες βοηθά την σε ευρεία βάση ανάπτυξη της υπαίθρου και τη μείωση της εισοδηματικής ανισότητας μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών με πολλούς τρόπους: 1) Επιτρέπει την αύξηση της παραγωγής και τη στροφή σε καλλιέργειες υψηλής αποδοτικότητας με παράλληλη αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. 2) Διευκολύνει την εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρουσιάζονται για μη αγροτικές επιχειρηματικές δράσεις. 3) Μέσω της συγκέντρωσης καταθέσεων, διευκολύνει τη συσσώρευση κεφαλαίου. 4) Ενδυναμώνει το αίσθημα της κρατικής μέριμνας για διάχυση των ωφελειών της οικονομικής μεγέθυνσης και στην ύπαιθρο, ωφελώντας έτσι και την πολιτική σταθερότητα (Fernando N.A., 2008).

Στις αναπτυγμένες χώρες¹ τα περισσότερα, αν όχι όλα, δημόσια ιδρύματα αγροτικής πίστης στις χώρες αυτές έχουν μετατραπεί σε ιδιωτικές εμπορικές τράπεζες από τη δεκαετία του 1980. Εξακολουθούν ωστόσο να ασκούν και την αγροτική πίστη αφού δεν αποτελεί ιδιαίτερα ελκυστική λειτουργία για τις άλλες τράπεζες, λόγω των αυξημένων κινδύνων που ενέχει.

Στις αναπτυσσόμενες και μετασχηματιζόμενες χώρες², η αγροτική πίστη ασκείται κυρίως από τις Αγροτικές Αναπτυξιακές Τράπεζες (Agricultural Development Banks – AgDBs), ενώ παρατηρείται επέκταση των Ιδρυμάτων Μικροχρηματοδότησης (Microfinance Institutions – MFIs) και άτυπων μορφωμάτων συλλογικής βάσης / ιδιοκτησίας, όπως οι Ομάδες Αυτοβοήθειας (Self Help Groups – SHGs) και οι Πιστωτικοί – Καταθετικοί Συνεταιρισμοί (Savings and Credit Cooperatives – SACCOs).

¹ Χώρες του ΟΟΣΑ και λοιπές χώρες υψηλού εισοδήματος, σύμφωνα με την ταξινόμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας.

² Χώρες μέσου και χαμηλού εισοδήματος σύμφωνα με την ταξινόμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Η αγροτική πίστη στις ΗΠΑ ασκείται από τις εμπορικές τράπεζες και από τις συνεταιριστικές τράπεζες του Συστήματος Αγροτικής Πίστης (Farm Credit System – FCS), που εποπτεύεται από την Υπηρεσία Αγροτικής Πίστης (Farm Credit Administration – FCA).

Στην Ευρώπη, στο πλαίσιο ανάπτυξης ενιαίας αγοράς, οι μεγάλες αγροτικές τράπεζες Credit Agricole (Γαλλία), Rabobank (Ολλανδία) και D.G.B. (Γερμανία), επέκτειναν σταδιακά τη δραστηριότητά τους σε όλους τους τομείς της οικονομίας και από εξειδικευμένες αγροτικές μετατράπηκαν σε τράπεζες πολλαπλών δραστηριοτήτων (universal banks). Το εύρος των εργασιών που ασκούν και οι ηγετικές θέσεις που διατηρούν οι τράπεζες αυτές τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο τους επιτρέπουν τη χορήγηση αγροτικών δανείων με σχετικά ευνοϊκούς όρους χωρίς να απαιτείται σημαντική κρατική ενίσχυση (Σπαθής, 2000).

Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, η βραχυπρόθεσμη αγροτική πίστη ασκείται κυρίως από τις εμπορικές τράπεζες, ενώ για τη χορήγηση μακροπρόθεσμων αγροτικών δανείων λειτουργεί ειδικός οργανισμός ενυπόθηκων αγροτικών δανείων (Agricultural Mortgage Corporation – AMC), λόγω της απροθυμίας των τραπεζών για μακροχρόνια δέσμευση των κεφαλαίων τους στην αγροτική πίστη. Παράλληλα, με στόχο την προσέλκυση των εμπορικών τραπεζών για τη δανειοδότηση του αγροτικού τομέα, λειτουργούν δύο εξειδικευμένοι οργανισμοί για τη χορήγηση κρατικών εγγυήσεων στους αγρότες: ο οργανισμός αγροτικής πίστης (Agricultural Credit Corporation – ACC) και ο οργανισμός αγροτικής χρηματοδότησης (Agricultural Finance Corporation – AFC) (Χατζηαντωνίου, 1990).

Η αγροτική πίστη στις χώρες χαμηλού και μέσου εισοδήματος ασκείται κυρίως από τις Αγροτικές Αναπτυξιακές Τράπεζες (Agricultural Development Banks – AgDBs), σε ορισμένες περιπτώσεις και από τις εμπορικές τράπεζες και σε μικρότερο, αλλά αυξανόμενο, βαθμό από Ιδρύματα Μικροχρηματοδότησης (Microfinance Institutions – MFIs), με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Grameen Bank στο Μπαγκλαντές, και από άτυπα μορφώματα συλλογικής βάσης / ιδιοκτησίας όπως οι Ομάδες Αυτοβοήθειας (Self Help Groups – SHGs) και οι Πιστωτικοί – Καταθετικοί Συνεταιρισμοί (Savings and Credit Cooperatives – SACCOs).

Αναλυτικότερα, οι κρατικές Αγροτικές Αναπτυξιακές Τράπεζες κυριαρχούν ακόμη σε πολλές χώρες και μερικές από αυτές έχουν μετασηματιστεί ή/και ιδιωτικοποιηθεί με επιτυχία. Ωστόσο, άλλες έχουν αποτύχει, λόγω έλλειψης της απαιτούμενης μακροχρόνιας πολιτικής και οικονομικής δέσμευσης από τις κυβερνήσεις ή/και της απαιτούμενης τεχνικής βοήθειας (Nagarajan & Meyer, 2006). Οι εμπορικές τράπεζες, ως κερδοσκοπικοί οργανισμοί,

αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους στις πιο πυκνοκατοικημένες, πιο εμπορικές αγροτικές περιοχές καθώς τα κόστη είναι χαμηλότερα και η σύναψη συμβολαίων ευκολότερη. Πηγή της περιορισμένης πιστοδότησης των μικροκαλλιεργητών είναι η τάση των δανειστών να παρέχουν περιορισμένο αριθμό προϊόντων ζητώντας υπέρογκες εγγυήσεις. Έτσι, οι πλουσιότεροι παραγωγοί δανειοδοτούνται φθηνότερα, ενώ οι φτωχότεροι λαμβάνουν λιγότερα, χαμηλότερων ποσών και ακριβότερα δάνεια (Word Bank, 2008).

Τέλος, αρκετά Ιδρύματα Μικροχρηματοδότησης αυξάνουν τις εργασίες τους στις αγροτικές περιοχές των αναπτυσσόμενων χωρών και καθίστανται σημαντικοί παράγοντες παροχής χρηματοδοτικών υπηρεσιών στην ύπαιθρο, ενώ και τα ανεπίσημα ιδρύματα συλλογικής βάσης / ιδιοκτησίας όπως οι Ομάδες Αυτοβοήθειας και οι Πιστωτικοί – Καταθετικοί Συνεταιρισμοί αυξάνονται και διαθέτουν τις προοπτικές να παίξουν σημαντικό ρόλο, ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες περιοχές (Nagarajan G., Meyer R., 2006).

Διεθνείς οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση των αναπτυσσόμενων χωρών είναι το Ίδρυμα Ford (The Ford Foundation), η Παγκόσμια Τράπεζα (The World Bank), η Συμβουλευτική Ομάδα Βοήθειας των Φτωχότερων (Consultative Group to Assist the Poorest – CGAP), που ιδρύθηκε το 1995 ως κοινοπραξία 26 μεγάλων οργανισμών, ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (Food and Agriculture Organization – FAO), η Γερμανική Εταιρία Τεχνολογικής Συνεργασίας (German Society for Technical Cooperation – GTZ), το Διεθνές Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (International Fund for Agricultural Development – IFAD), η Inter-American Development Bank (IADB), η Ασιατική Αναπτυξιακή Τράπεζα (Asian Development Bank – ADB), η Αφρικανική Αναπτυξιακή Τράπεζα (African Development Bank – AfDB) και η USAID.

Συμπληρωματικά με τους διεθνείς οργανισμούς που χρηματοδοτούν τις αναπτυσσόμενες χώρες και επηρεάζουν την αγροτική πίστη άμεσα, υπάρχουν και εκείνοι που με τη δραστηριότητα, τις αρμοδιότητες και τις αποφάσεις τους την επηρεάζουν έμμεσα, αλλά καίρια, και μάλιστα σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου – ΠΟΕ (The World Trade Organization - WTO) και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.3. Η αγροτική πίστη στην Ελλάδα

Οι ανάγκες δανειοδότησης, δημιουργούνται παράλληλα με την εξειδίκευση και τον εκχρηματισμό της οικονομίας. Στα πρώτα χρόνια μετά τη δημιουργία του Ελληνικού

Κράτους δεν υπήρχε επίσημος φορέας για την άσκηση της πίστης. Στην περίοδο αυτή, η δανειοδότηση των αγροτών γινόταν κάτω από δυσμενείς όρους από ιδιώτες κεφαλαιούχους (τοκογλύφοι).

Ως αφετηρία της οργανωμένης λειτουργίας της πίστης στη χώρα μας μπορεί να θεωρηθεί η έναρξη λειτουργίας της Εθνικής Τράπεζας το 1842. Στον αγροτικό τομέα, εκείνοι που μπορούσαν να δανείζονται ήταν κυρίως οι μεγαλοκτηματίες, οι οποίοι στη συνέχεια σε πολλές περιπτώσεις, δάνειζαν τους μικρότερους παραγωγούς (Γ. Σταματούκος - Π. Σπαθής, 1991).

Η προφανής ανάγκη ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, στηριγμένη σε μια συστηματική και θεσμικά οργανωμένη αγροτική πίστη, ετέθη πρώτη φορά με έμφαση και επισημότητα στο πρώτο Γεωργικό Συνέδριο που συνήλθε στο Ναύπλιο το 1901, στο οποίο τονίστηκε η άμεση χρησιμότητα ίδρυσης μιας ειδικής Γεωργικής Τράπεζας. Στον προβληματισμό αυτό συνέβαλαν τα μεγάλα αδιέξοδα της κοινωνίας και της οικονομίας των αγροτών. Η εμφάνιση της «μικρής» αστικής τάξης στο ιστορικό προσκήνιο, με το αίτημα του πολυεπίπεδου θεσμικού, οικονομικού, πολιτικού και κοινωνικού εκσυγχρονισμού, αποτέλεσε την απαρχή μιας νέας περιόδου και για τον αγροτικό τομέα. Το κράτος, με την πολιτική και την υποδομή που θα διαμορφώσει, θα θέσει σε κίνηση τους μηχανισμούς της νέας αντίληψης για την ανάπτυξη. Η ίδρυση του Υπουργείου Γεωργίας και ο Νόμος 602/1914 για την ίδρυση των Αγροτικών Συνεταιρισμών θα συγκροτήσουν το νέο αναπτυξιακό μοντέλο, το οποίο διαχειρίστηκε η Εθνική Τράπεζα.

Η γρήγορη ανάπτυξη των συνεταιρισμών αλλά και τα διατηρούμενα προβλήματα όσον αφορά τη δανειοδότηση του αγροτικού τομέα, επανέφεραν στο προσκήνιο την πρόταση ίδρυσης γεωργικής ή συνεταιριστικής τράπεζας και οι συζητήσεις και οι ζυμώσεις σύμφωνα με το θέμα αυτό συνεχίστηκαν μέχρι το 1929. Το 1927 η Οικουμενική Κυβέρνηση, ύστερα από ενέργειες του Υπουργού Γεωργίας Αλ. Παπαναστασίου, ανέλαβε τη δέσμευση για την ίδρυση γεωργικής τράπεζας. Τη δέσμευση αυτή υλοποίησε η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου, που με το Ν. 4332/1929 ίδρυσε την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ). Ως γενικές καταστατικές δραστηριότητες της ΑΤΕ ορίστηκαν η άσκηση της αγροτικής πίστης σε όλες τις μορφές, η ενίσχυση των συνεταιριστικών οργανώσεων και η βελτίωση των όρων διεξαγωγής των αγροτικών εργασιών και συναφών με τη γεωργία συναλλαγών.

Το αρχικό κεφάλαιο της ΑΤΕ σχηματίστηκε από κεφάλαια του Δημοσίου, της Εθνικής Τράπεζας και των περιφερειακών γεωργικών Τραπεζών που συγχωνεύτηκαν με την ΑΤΕ. Επιπλέον η Εθνική Τράπεζα ανέλαβε την υποχρέωση να χορηγεί στην ΑΤΕ δάνεια με ευνοϊκούς όρους, τα οποία η τελευταία χορηγούσε στη συνέχεια στον αγροτικό τομέα. Για τη

διασφάλιση των δανείων που χορηγούσε η ΑΤΕ δόθηκαν σ' αυτή διάφορα προνόμια, όπως το δικαίωμα σύστασης γεωργικού ενεχύρου, το προνόμιο της πρωτοπραξίας κλπ (Γ. Σταματούκος - Π. Σπαθής, 1991).

Η ίδρυση της ΑΤΕ μπορεί να πει κανείς, ήταν μία από τις κορυφώσεις στην αλυσίδα της διαμόρφωσης υποδομών και της θεσμικής παρέμβασης του αστικού κράτους στη λειτουργία του αγροτικού τομέα. Η ιδιαιτερότητα του ρόλου και του αντικειμένου που της ανατέθηκε, δεν άφηνε περιθώρια για την άσκηση αυτόνομης πολιτικής. Αντιθέτως κατέστη απόλυτα εξαρτημένη από τις πολιτικές επιλογές της εκάστοτε κεντρικής εξουσίας (Μουσιδής 2011).

2.4. Η πορεία της Αγροτικής Τράπεζας από την ίδρυσή της

Το ξεκίνημα της ΑΤΕ συνέπεσε με την μεγάλη ύφεση της περιόδου 1929-1932. Η νεοσύστατη τράπεζα ήταν εξ' αρχής αντιμέτωπη με τη μεγάλη πρόκληση της άμβλυνσης των συνεπειών της ύφεσης στον αγροτικό πληθυσμό, την ενίσχυση της παραγωγής και την έξοδο του αγροτικού κλάδου από την παρατεταμένη κρίση. Στα πρώτα δέκα χρόνια λειτουργίας της, προέβη σε ενέργειες που την εδραίωσαν ως «μάννα των αγροτών» και απέβησαν επωφελείς για τον αγροτικό και τον προσφυγικό πληθυσμό.

Ενθάρρυνε την αγροτική αποταμίευση, παροτρύνοντας τους αγρότες να βγάλουν από το σεντούκι ή κάτω από το στρώμα τις όποιες αποταμιεύσεις τους. Συνέβαλε στην ανάπτυξη της συνεταιριστικής οργάνωσης -όχι πάντοτε επιτυχημένα- μέσω της Υπηρεσίας Εποπτείας Συνεταιρισμών, που μέχρι τη σύστασή της ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Γεωργίας. Προέβη σε παρεμβάσεις με μακροπρόθεσμα οφέλη όπως ενίσχυση εκτέλεσης έργων άρδευσης και αποστράγγισης, προώθηση δενδροκαλλιέργειας, δανειοδότηση για εκσυγχρονισμό και εκμηχάνιση της γεωργίας και χρηματοδότησε έργα υποδομής στον αγροτικό τομέα. Συνέβαλλε στη συγκράτηση των τιμών των προϊόντων και στην καλύτερη διάθεσή τους στις αγορές απομακρύνοντας τους μεσάζοντες που αύξαναν το κόστος διάθεσης.

Ακόμη, για την εντατικοποίηση της παραγωγής και συνεπώς για την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος διευκόλυνε την ευρύτερη διάδοση και χρήση χημικών λιπασμάτων συνάπτοντας ειδική συμφωνία με την Ελληνική Εταιρία Χημικών Προϊόντων &

Λιπασμάτων προκειμένου η τελευταία να παρέχει επί πιστώσει στους αγρότες τα αναγκαία εφόδια, ενώ η ΑΤΕ παρείχε την εγγύηση για την ομαλή αποπληρωμή τους.

Συνέβαλλε στον εντοπισμό και την επίλυση γεωργοοικονομικών προβλημάτων της υπαίθρου με τη λειτουργία της Γεωπονικής Υπηρεσίας που εκπονούσε μελέτες για σχετικά θέματα και τέλος, συνέβαλε στην ολοκλήρωση της αποκατάστασης των προσφύγων.

Από το 1933 ως το 1939, και παρά την πολιτική αστάθεια, η αγροτική παραγωγή και γενικά η οικονομία σημείωσαν εντυπωσιακή βελτίωση, η αισιοδοξία επανήλθε και αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για περαιτέρω ανάπτυξη. Ανάπτυξη η οποία ανακόπηκε βίαια από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον αιματηρό Εμφύλιο που ακολούθησε.

Κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Κατοχής (1940 – 1945) η ΑΤΕ, αν και λόγω των συνθηκών υπολειπομένη, συνέβαλλε κι αυτή από την πλευρά της στην εποποιία της εποχής εκείνης. Συμμετείχε, μέσω των υπαλλήλων της, στα πεδία των μαχών, προσπάθησε να εξασφαλίσει, στο μέτρο του δυνατού, τη σίτιση του στρατεύματος και του λιμοκτονούντος πληθυσμού και στήριξε υλικά και ηθικά τον κοινό αγώνα.

Με τον τερματισμό της Κατοχής και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 η ΑΤΕ ανέλαβε την εκτέλεση του προγράμματος επισιτιστικής και οικονομικής βοήθειας διεθνών οργανισμών και των Συμμαχικών Δυνάμεων και κυρίως των ΗΠΑ, που είναι ευρύτερα γνωστό ως Σχέδιο Marshall (Μπόζιαρης 2008).

Στις δεκαετίες του '50 και του '60, ο αγροτικός τομέας κατέλαβε εξέχουσα θέση στην ελληνική οικονομία. Συνέβαλλε κατά 30% περίπου στη δημιουργία του ΑΕΠ, ενώ τα αγροτικά προϊόντα απέφεραν περίπου 58% του συναλλάγματος από εξαγωγές. Ο αγροτικός τομέας κατέστη πλεονασματικός, δηλαδή η χώρα εξήγαγε περισσότερα από όσα εισήγαγε. Ο κρατικός παρεμβατισμός επεκτάθηκε με τη μορφή νέων φορέων και στον αγροτικό τομέα. Το 1960 ιδρύθηκαν από την ΑΤΕ και το ελληνικό δημόσιο η ΑΓΡΕΞ (εταιρεία εξαγωγής αγροτικών προϊόντων) η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης (Καζάκος Π., 2001).

Ο ρόλος της ΑΤΕ την περίοδο της Δικτατορίας υποβαθμίστηκε, καθώς περιορίστηκαν οι αρμοδιότητές της, ενώ η Τράπεζα ζημιώθηκε και οικονομικά. Το καθεστώς με μια λαϊκιστική φιλοαγροτική κίνηση, διέγραψε τα υπόλοιπα δανείων που είχαν χορηγηθεί από την ΑΤΕ πριν την 21/04/1967, ανατρέποντας το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΑΤΕ και ενισχύοντας την συναλλακτική ασυνέπεια.

Με την αποκατάσταση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος, η ΑΤΕ εντάχθηκε στην οικονομική λειτουργία του κράτους, στηρίζοντας αναπτυξιακά έργα και έργα υποδομής. Ένας

από τους βασικούς στόχους της ήταν η απεξάρτηση από τα κεφάλαια της ΤτΕ, που μέχρι το 1975 αποτελούσαν σχεδόν τη μοναδική πηγή πόρων της ΑΤΕ, προσελκύοντας ιδιωτικές καταθέσεις (Μαραβέγιας 2001). Στα τέλη της δεκαετίας του '70, ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις, προχώρησε στην εφαρμογή πληροφοριακού συστήματος απευθείας σύνδεσης των καταστημάτων της (on-line).

Στη δεκαετία του '80 καθοριστικό ρόλο έπαιξε η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ/ΕΕ. Με την ένταξη η Ελλάδα όφειλε να εφαρμόσει την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). Από την αλλαγή αυτή οι κυβερνήσεις προσδοκούσαν σημαντικά εισοδηματικά οφέλη για τους αγρότες. Η ΚΑΠ περιλάμβανε δύο τμήματα, την πολιτική των «εγγυήσεων» και τη διαρθρωτική πολιτική. Η Ελλάδα προσχωρώντας στην Κοινότητα, αποδέχτηκε τον παρεμβατισμό της ΚΑΠ και προσάρμοσε αναλόγως το σύστημά της. Η προσαρμογή αφορούσε τόσο τις κρατικές υπηρεσίες, όσο και τους αγροτικούς θεσμούς (π.χ. η ΚΑΠ ευνοούσε τον οργανωμένο αγρότη) και συγκεκριμένα μέσα πολιτικής (καταργήθηκαν οι επιδοτήσεις λιπασμάτων κλπ, ενώ καθιερώθηκαν άλλες). Το συνολικό αποτέλεσμα ήταν ότι κάθε χρόνο διοχετεύονταν αυξανόμενα ποσά για τη στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων, που το 1994 έφθασαν το 40% του αγροτικού εισοδήματος (Καζάκος Π., 2001).

Στη διάρκεια της δεκαετίας το υ'80 η ΑΤΕ συνέχισε να λειτουργεί ως μη κερδοσκοπικός τραπεζικός οργανισμό κοινωφελούς χαρακτήρα. Κατά την δεκαετία αυτή, διεύρυνε το δίκτυο των καταστημάτων της, προχώρησε σε εκσυγχρονισμό των υποδομών και αναδιάρθρωση των υπηρεσιών της, απέκτησε το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα μηχανογράφησης και έθεσε τις βάσεις για την ανανέωση του εταιρικού της προσώπου. Έδωσε προτεραιότητα στην αύξηση των καταθέσεων, αποσκοπώντας να καλύψει τις κεφαλαιακές της ανάγκες με υγιείς πόρους και να αυτονομηθεί από τα κεφάλαια της ΤτΕ. Ταυτόχρονα διεύρυνε με το φάσμα των εργασιών της, δραστηριοποιούμενη στις εργασίες συναλλάγματος και εξυπηρέτησης εξαγωγικού εμπορίου καθώς και στις εργασίες κίνησης κεφαλαίων και αξιών. Οι χορηγήσεις της ΑΤΕ εστίασαν στη δανειοδότηση έργων που εντασσόταν στον αναπτυξιακό νόμο 1262/1982 και σε χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΟΚ. Ακόμη, στα τέλη της δεκαετίας, η ΑΤΕ δραστηριοποιήθηκε στον τομέα των αποκρατικοποιήσεων με την εισαγωγή στο ΧΑΑ δύο θυγατρικών της εταιριών: της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης και της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος.

Κατά την περίοδο 1980 – 1990 ως κομβικά σημεία για τη λειτουργία της ΑΤΕ μπορεί να θεωρηθούν η αλλαγή του τρόπου καθορισμού του χρηματοδοτικού της προγράμματος από το 1984 και η κατάργηση της κρατικής επιδότησης των καταθέσεων της από το 1988, γεγονός

που περιόρισε τη δυνατότητα της Τράπεζας να χορηγεί δάνεια με μειωμένο επιτόκιο στον αγροτικό τομέα (Σταματούκος – Σπαθής, 1991).

Με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα άρχισε και η αντίστροφη μέτρηση για τον ιδιότυπο ρόλο της ΑΤΕ ως τράπεζας – αποκλειστικού πιστοδότη του αγροτικού τομέα και κατ' επέκταση σήμανε το τέλος της θεσμικά οργανωμένης και κρατικά ελεγχόμενης αγροτικής πίστης. Σύμφωνα με τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με στόχο τη διασφάλιση του ελεύθερου ανταγωνισμού, δεν επιτρέπεται σε καμία τράπεζα να έχει την αποκλειστικότητα δανειοδότησης σε κλάδους της οικονομίας. Έτσι, μετά από μια μεταβατική περίοδο ορισμένων χρόνων, διεκόπη η αποκλειστικότητα της χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα από την ΑΤΕ και αυτή με το Νόμο 1914/90 μετατράπηκε σε τράπεζα γενικών εργασιών, σε κοινή εμπορική δηλαδή τράπεζα και σε ανώνυμη εταιρεία. Κάποιες σκέψεις να μετατραπεί σε κρατικο-συνεταιριστική τράπεζα ή να μεταβιβαστεί ο έλεγχός της στους συνεταιρισμούς, δεν είχαν θετική κατάληξη (Μωυσίδης, 2011).

Στο πλαίσιο αυτό, η ΑΤΕ από το 1990 έθεσε ως στρατηγικό της στόχο τη μετατροπή της σε τράπεζα πολλαπλών δραστηριοτήτων (Universal Bank) και επέκτεινε τις δραστηριότητές της στον εξωαγροτικό τομέα, αναπτύσσοντας νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Το 1991 αποτελεί χρονιά – ορόσημο για την ΑΤΕ καθώς, μετά από 61 χρόνια λειτουργίας ως αυτόνομος τραπεζικός οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρα, μετατρέπεται σε ανώνυμη εταιρία ιδρύοντας παράλληλα έναν όμιλο εταιριών παροχής χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Έτσι, από το 1991 η ΑΤΕ δανειοδοτεί όλους τους τομείς της οικονομίας και ανταγωνίζεται με τους ίδιους όρους τις εμπορικές τράπεζες για την άντληση των αναγκαίων πόρων προσαρμόζοντας για το λόγο αυτό και την οργανωτική της δομή προς την κατεύθυνση αυτή.

Μια ακόμη αλλαγή κατά τη δεκαετία του 1990, είναι ότι η ΑΤΕ παύει να ασκεί την εποπτεία και τον έλεγχο των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΑΣΟ), που από τη σύστασή της αποτελούσε μια από τις βασικές της λειτουργίες. Το 1997 ήταν το τελευταίο έτος που η ΑΤΕ άσκησε το έργο του ελέγχου της νόμιμης λειτουργίας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, των Κοινοπραξιών και των Συνεταιριστικών Εταιριών³.

Τα έτη 2004 και 2005 χαρακτηρίστηκαν από την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της ΑΤΕ (Ιούνιος 2005) και την εφαρμογή του Νόμου για τα Πανωτόκια με τον οποίο ευνοήθηκαν συνολικά 63.220 οφειλέτες από τους οποίους οι 54.000 ήταν αγρότες. Οι διαγραφές χρεών από την ΑΤΕ ανήλθαν σε € 1.8 δισ από τα οποία τα € 1,1 δισ αφορούσαν

³ Πηγή: ΑΤΕ, Έκθεση εργασιών 1999, σελ.4

χρέη αγροτών. Το Νοέμβριο του 2005, έγινε εισαγωγή της μετοχής της ΑΤΕ το δείκτη FTSE/ATHEX 20 των επιχειρήσεων μεγάλης κεφαλαιοποίησης. Διανομή μερίσματος στους μετόχους, έγινε για πρώτη φορά κατά την οικονομική χρήση του 2005. Άλλη μια κίνηση που δηλώνει την αλλαγή της εταιρικής ταυτότητας της Τράπεζας είναι η καθιέρωση του λογοτύπου σε ΑΤΕbank που συνοδεύτηκε από τον μετασχηματισμό της εικόνας των καταστημάτων και των ΑΤΜs.

Τον Ιούλιο του 2006 η ΑΤΕ επεκτάθηκε στα Βαλκάνια με την εξαγορά τη ΜΙΝDBank και την έκδοση άδειας για τραπεζοασφαλιστικές εργασίες στη Ρουμανία⁴.

2.5. Η σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας

Ο Όμιλος εταιριών της Αγροτικής Τράπεζας, δραστηριοποιείται κυρίως στο χρηματοοικονομικό τομέα παρέχοντας ένα ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών σε ιδιώτες και επιχειρήσεις. Ωστόσο, διατηρεί σημαντική δραστηριότητα και στο βιομηχανικό τομέα.

Η μητρική εταιρεία του Ομίλου είναι η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., (η Τράπεζα ή η Α.Τ.Ε), η οποία ιδρύθηκε το 1929 και από το 2000 είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αθηνών και οι μετοχές της περιλαμβάνονται στο FTSE 20 (Δείκτης μετοχών μεγάλης κεφαλαιοποίησης).

Έδρα της Τράπεζας είναι ο Δήμος Αθηναίων, οδός Πανεπιστημίου 23. Σκοπός της Τράπεζας σύμφωνα με το Καταστατικό της ορίζεται η εκτέλεση κάθε τραπεζικής εργασίας και υπηρεσίας που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη της οικονομίας και ειδικότερα του Αγροτικού Τομέα.

Περιγράφοντας την τράπεζα με αριθμούς, έχουμε τα εξής βασικά μεγέθη του ομίλου:

Πίνακας 1: Βασικά μεγέθη ομίλου ΑΤΕbank (Πηγή: www.atebank.gr)

ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΟΜΙΛΟΥ (σε εκ.€)	31/12/2010	31/12/2009
Σύνολο Ενεργητικού	31.2	32.8
Χορηγήσεις	22.9	23.2
Καταθέσεις	19.7	22.6
Σύνολο Ίδιων Κεφαλαίων	0.7	1.3

⁴ Πηγή: <http://www.atebank.gr/ATEbank/Bank/history/Historical+facts.htm>

Ο Όμιλος της Α.Τ.Ε. πέραν από τη μητρική εταιρεία περιλαμβάνει τις ακόλουθες θυγατρικές-συγγενείς εταιρείες:

Πίνακας 2: Όμιλος ATEbank (Πηγή: www.atebank.gr)

Επωνυμία θυγατρικής / συγγενούς	Δραστηριότητα		Ποσοστό συμμετοχής	
			30/09/2011	31/12/2010
<u>Χρηματοπιστωτικόύομέα</u>				
FIRST BUSINESS BANK A.E.	Τράπεζα	Αθήνα	39,11%	39,09%
A.T.E. LEASING A.E.	Leasing	Αθήνα	100,00%	100,00%
A.T.E. KAPTA A.E.	Διαχείριση πιστωτικών καρτών	Αθήνα	100,00%	100,00%
A.T.E. ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ Α.Ε.Π.Ε.Υ.	Χρηματιστηριακή	Αθήνα	100,00%	100,00%
A.T.E. ΑΕΑΑΚ	Διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων	Αθήνα	100,00%	100,00%
A.T.E. ΤΕΧΝΙΚΗ-ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ Α.Ε.	Real Estate	Αθήνα	93,07%	93,07%
A.B.G. FINANCE INTERNATIONAL P.L.C	Finance	Λονδίνο	100,00%	100,00%
ATEBANK ROMANIA SA	Τράπεζα	Βουκουρέστι	74,13%	74,13%
AIK BANKA	Τράπεζα	Νις	20,83%	20,83%
<u>ΜηΧρηματοπιστωτικόύομέα</u>				
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.	Ασφαλιστική	Αθήνα	100,00%	100,00%
ATE INSURANCE S.A. ROMANIA	Ασφαλιστική	Βουκουρέστι	100,00%	100,00%
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΗΣ Α.Ε.	Βιομηχανία Ζάχαρης	Θεσσαλονίκη	82,33%	82,33%
ΣΕΚΑΠ Α.Ε.	Βιομηχανία σιγαρέτων	Ξάνθη	50,40%	44,33%
ΔΩΔΩΝΗ Α.Ε.	Βιομηχανία γάλακτος	Ιωάννινα	67,77%	67,77%
ΖΩ.ΔΩ. Α.Ε.	Παραγωγή & εμπορία ζωοτροφών	Ιωάννινα	67,77%	67,77%
ΕΛΒΙΖ Α.Ε.	Βιομηχανία ζωοτροφών	Πλατύ	99,98%	99,98%
ATEXCELIXI A.E.	Εκπαιδευτικό & Συνεδριακό κέντρο	Αθήνα	100,00%	100,00%
* Ενοποιείται ο Όμιλος της EBZ, ο οποίος περιλαμβάνει τις θυγατρικές CRVENKA, SAJKASKA και EBZ Κύπρος LTD.				

Όλες οι εταιρείες ενοποιούνται με τη μέθοδο της ολικής ενοποίησης εκτός από τις εταιρείες FIRST BUSINESS BANK A.E., AIK BANKA και ΣΕΚΑΠ Α.Ε., οι οποίες ενοποιούνται με τη μέθοδο της καθαρής θέσης. Εντός της κλειόμενης περιόδου και πιο συγκεκριμένα στις 27 Απριλίου 2011 τέθηκε σε εκκαθάριση η εταιρεία Α.Τ.Ε ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ Α.Ε.

Η εταιρεία ALFA ALFA ENERGY S.A. δεν συμπεριλαμβάνεται στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της ATEbank, λόγω της ελάχιστης επίδρασής της στα οικονομικά μεγέθη του Ομίλου.

Ο Όμιλος διαθέτει δίκτυο 483 καταστημάτων στην Ελλάδα και 31 στο εξωτερικό, εκ των οποίων 30 καταστήματα στη Ρουμανία (ATEbank Romania) και 1 στη Γερμανία, τα οποία προσφέρουν στους πελάτες τους όλο το φάσμα των τραπεζικών υπηρεσιών και προϊόντων. Η ΑΤΕ διαθέτει επίσης 919 ΑΤΜ (Αυτόματες Ταμειακές Μηχανές) στην Ελλάδα και 45 στη Ρουμανία.

Ο Όμιλος απασχολεί 9.307 άτομα, εκ των οποίων 6.433 εργάζονται στον χρηματοοικονομικό τομέα.⁵

2.6. Μεταβατική εποχή για την Αγροτική Τράπεζα

Στις 15 Ιουλίου 2010, ο κ. Μιχάλης Σάλλας εκπροσωπώντας την Τράπεζα Πειραιώς σε συνέντευξη τύπου που έδωσε, κατέθεσε πρόταση προς την κυβέρνηση για την ταυτόχρονη συνδυασμένη εξαγορά των ποσοστών που κατείχε το ελληνικό δημόσιο στην ΑΤΕbank (77%) και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο (33%). Η εκτίμησή του ήταν ότι θα προέκυπταν οικονομίες κλίμακας ύψους 300 εκατ. ευρώ σε ετήσια βάση, σε χρονικό ορίζοντα τριετίας.

Η πρόταση αυτή δεν προχώρησε στην πράξη. Αποτέλεσε όμως την αφορμή για να «ανοίξει» δημόσια η συζήτηση για το μέλλον των ελληνικών κρατικών τραπεζών.

Σταδιακά το ελληνικό κράτος συγκέντρωσε ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό μετοχών της ΑΤΕbank (92,68 % σήμερα).

Από το 2010 η ΑΤΕ βρίσκεται σε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης. Το σχέδιο αναδιάρθρωσης καταρτίστηκε σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και έχει χρονικό ορίζοντα μέχρι το τέλος του 2013. Το Σχέδιο Αναδιάρθρωσης, εγκρίθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας στη συνεδρίαση της 27-4-2011 και επικυρώθηκε από τη Γενική Συνέλευση της 29-4-2011. Τα βασικά σημεία του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης έχουν ως ακολούθως :

Ο Όμιλος της ΑΤΕbank θα μετασχηματιστεί έως το τέλος 2013 σε ένα πιο ευέλικτο και παραγωγικό οργανισμό που θα παρέχει αποκλειστικά χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Η στρατηγική κατεύθυνση θα εστιάσει σταδιακά κυρίως στην προσέλκυση νέων πελατών με προοπτικές σε αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας (βιολογικές-γεωθερμικές καλλιέργειες, περιβάλλον, αγροτουρισμός, ενέργεια, διαχείριση απορριμμάτων / υδάτινων πόρων κ.α.).

Θα ληφθούν μέτρα απομόχλευσης ενεργητικού και απελευθέρωσης εποπτικών κεφαλαίων, τα οποία συνίστανται σε:

- ✚ Σταδιακή απεμπλοκή από μη χρηματοοικονομικές συμμετοχές
- ✚ Απεμπλοκή από διεθνείς δραστηριότητες.

⁵ Πηγή: <http://www.atebank.gr/ATEbank/Bank/General+Facts/general+figures.htm>

- ✚ Πώληση μετοχικών συμμετοχών του επενδυτικού χαρτοφυλακίου.
- ✚ Αποτελεσματικότερη διαχείριση των στοιχείων ενεργητικού – παθητικού

Τα μέτρα που θα ενισχύσουν την παραγωγικότητα και την κερδοφορία :

- ✚ Συγχώνευση χρηματοπιστωτικών θυγατρικών (ΑΤΕ Κάρτα, ΑΤΕ Χρηματιστηριακή και ΑΤΕ Leasing).
- ✚ Μείωση λειτουργικών εξόδων.
- ✚ Αποτελεσματικότερη διαχείριση δανείων σε καθυστέρηση.
- ✚ Ανατιμολόγηση προϊόντων και υπηρεσιών με κριτήρια κόστους-κινδύνων.
- ✚ Κεντροποίηση διαδικασιών δανειοδοτήσεων & διαχείρισης προϊόντων/ υπηρεσιών. Οργανωτική αναδιάρθρωση των κεντρικών υπηρεσιών & του δικτύου καταστημάτων.
- ✚ Αύξηση των πηγών εσόδων, με έμφαση στην προώθηση σταυροειδών πωλήσεων.⁶

Στις 25 Απριλίου 2012, με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής, μεταβιβάστηκαν στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου τα περιουσιακά στοιχεία 14 επιχειρήσεων του Δημοσίου, ανάμεσα στις οποίες το 92,68% των μετοχών της ΑΤΕ. Πιο συγκεκριμένα δίνεται η δυνατότητα στον –εκάστοτε- υπουργό Οικονομικών να συνομολογήσει με το ΤΑΙΠΕΔ συμβάσεις, με τις οποίες το τελευταίο θα ασκεί για λογαριασμό του δημοσίου τα δικαιώματα ψήφου, που απορρέουν από την ιδιότητά του δημοσίου ως κυρίου των μετοχών «μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας αποκρατικοποίησης εκάστης εταιρίας, όπως αυτή περιγράφεται στο Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 – 2015».

Σε εκκρεμότητα είναι η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της ΑΤΕbank για το έτος 2011, που μετατέθηκε για τα τέλη Αυγούστου 2012. Όμως για να γίνει αυτό θα πρέπει να έχει βρεθεί μέχρι τότε λύση στο ζήτημα της ανακεφαλαιοποίησής της. Βάσει της συνεχιζόμενης δουλειάς που έχει ανατεθεί στον εξωτερικό ελεγκτικό οίκο, θα ολοκληρωθεί μία μελέτη πριν την εκταμίευση σχετικά με το πώς θα αντιμετωπιστεί η ΑΤΕ. Η μελέτη θα καταδεικνύει τους νομικούς, επιχειρησιακούς και οικονομικούς τομείς των διαφόρων λύσεων και θα παραθέτει τα αντίστοιχα κόστη. Ουσιαστικά, τα αποτελέσματα της μελέτης, θα κρίνουν την επόμενη ημέρα της Αγροτικής Τράπεζας.

⁶ Πηγή: www.atbank.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

3.1. Εισαγωγή

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που αναφέρεται στις κρατικές τράπεζες διεθνώς και στο ρόλο των αγροτικών τραπεζών στα πλαίσια της άσκησης της αγροτικής πολιτικής, στην Ελλάδα και παγκοσμίως. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αποσπάσματα που σταχυολογήθηκαν από τις μελέτες αυτές. Τέλος, παρουσιάζονται άρθρα και μελέτες σχετικά με την αναζήτηση της διεξόδου από την οικονομική κρίση μέσω της ανασύστασης του πρωτογενούς τομέα.

3.2. Μελέτες για τις κρατικές τράπεζες

Οι έρευνες που έχουν πρόσφατα πραγματοποιηθεί με θέμα τις κρατικές τράπεζες, σχετίζονται ως επί το πλείστον με τη διαδικασία ιδιωτικοποίησής τους. Κυρίως αφορούν μελέτες που αναζητούν την επίτευξη οικονομιών κλίμακας μέσω συγχωνεύσεων ή ιδιωτικοποιήσεων και σε μικρότερο βαθμό μελέτες σύγκρισης του βαθμού ικανοποίησης ανάμεσα σε πελάτες ιδιωτικών και κρατικών τραπεζών.

Ο William L. Megginson (2004) εξέτασε την ιδιωτικοποίηση των τραπεζών διεθνώς. Εξέτασε την έκταση της διαδικασίας, το ιδεολογικό υπόβαθρο και συγκέντρωσε μετρήσεις από την των αποδόσεων των κρατικών τραπεζών, ώστε να μπορέσει να εξετάσει γιατί πολλές κυβερνήσεις συχνά επιλέγουν να ιδιωτικοποιήσουν πολύ μεγάλο μέρος του κρατικού τραπεζικού τομέα της οικονομίας τους.

Τα εμπειρικά στοιχεία δείχνουν σαφώς ότι οι κρατικές τράπεζες είναι πολύ λιγότερο αποτελεσματικές από τις ιδιωτικές τράπεζες, και ότι η κρατική κυριαρχία στον τραπεζικό τομέα αυξάνει τις κρατικές δαπάνες. Από την άλλη πλευρά, βρήκε μελέτες, τα εμπειρικά δεδομένα των οποίων αποδεικνύουν ότι η ιδιωτικοποίηση ελάχιστα βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της εκποιούμενης τράπεζας (ιδίως όταν η ιδιωτικοποίηση είναι μερική). Απέδειξε ότι η ιδιωτικοποίηση των τραπεζών βελτιώνει γενικά την απόδοσή τους, αλλά κατά πολύ λιγότερο από ό, τι συνήθως παρατηρείται στις ιδιωτικοποιήσεις άλλων τομέων (όπως οι βιομηχανίες). Κατέληξε ότι σε γενικές γραμμές ότι οι ιδιωτικοποιήσεις, σύμφωνα με αυτά

που τα στοιχεία δείχνουν συνήθως) είναι θετικές από οικονομική άποψη, αλλά προξενούν κοινωνικά προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης.

Οι Tim Critchfield, Tyler Davis, Lee Davison, Heather Gratton, George Hanc, and Katherine Samolyk (2003) σε μελέτη τους για το μέλλον του τραπεζικού συστήματος στις ΗΠΑ, ασχολήθηκαν με τις κρατικές τράπεζες, οι οποίες στη χώρα αυτή είναι συνήθως μικρές και απευθύνονται στους κατοίκους των πολιτειών. Οι ερευνητές αντέκρουσαν την αντίληψη ότι οι μικρές τράπεζες προορίζονται να εξαφανιστούν λόγω της αδυναμίας τους να ανταγωνιστούν με τα μεγαλύτερα ιδρύματα, αφού στα τέλη του 2003 αποτελούσαν το 94% των τραπεζικών ιδρυμάτων των ΗΠΑ. Τεκμηρίωσαν ότι, από οικονομική άποψη, τα ιδρύματα αυτά εξακολουθούν να είναι πολύ σημαντικά σε συγκεκριμένες δραστηριότητες και τομείς της οικονομίας, ιδίως των μικρών επιχειρήσεων και αγροτικών δανείων.

Οι Ann-Kristin Achleitner, Georg Metzger και Uwe Reiner (2010) σε μελέτη τους σχετικά με την κρατική γερμανική τράπεζα KfW Bankengruppe, που λειτουργεί ως εταιρεία επενδύσεων και ανάπτυξης του γερμανικού κράτους, υποστηρίζουν ότι μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία κορυφώθηκε το φθινόπωρο του 2008 η γερμανική αγορά μετοχικού κεφαλαίου έδειξε σημαντικά σημάδια της αλλαγής. Παρατήρησαν υπερβάλλουσα ζήτηση για κρατικά αναπτυξιακά προγράμματα, τα οποία διαχειρίζεται η κρατική τράπεζα KfW. Σημειώνουμε εδώ ότι η τράπεζα αυτή κατάρτισε το 2011 πρόγραμμα ειδικής χρηματοδότησης για την υποστήριξη γερμανικών επιχειρήσεων στην αξιοποίηση των ευκαιριών που σχετίζονται με την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.

3.3. Μελέτες για τις αγροτικές τράπεζες

Η σημαντική συμβολή των αγροτικών τραπεζών διεθνώς στην παραγωγική διαδικασία, αποτελεί τον λόγο για τον οποίο πολλοί ερευνητές παγκοσμίως στρέφονται στη μελέτη του τρόπου λειτουργίας τους και του ρόλου τους για τις οικονομίες των χωρών όπου δραστηριοποιούνται.

Για χώρες όπως η Ινδία, η Γκάνα, το Πακιστάν, η λειτουργία των αγροτικών τραπεζών είναι συνυφασμένη με την αντιμετώπιση της φτώχειας.

Οι Robin Burgess και Rohini Pande (2004) σε μελέτη τους αναφέρουν ότι η έλλειψη πρόσβασης σε χρηματοδότηση είναι συχνά αποτελεί έναν βασικό λόγο για τον οποίο οι φτωχοί παραμένουν φτωχοί και αποδεικνύουν ότι πρόγραμμα επέκτασης των

υποκαταστημάτων των αγροτικών τραπεζών στην Ινδία, μείωσε σημαντικά την αγροτική φτώχεια, και επέδρασε θετικά στην ανάπτυξη και εκτός του γεωργικής παραγωγής.

Οι Ajau Nair και Azeb Fissaha (2008) σε μελέτη τους για τις αγροτικές τράπεζες στη Γκάνα, με αντιπροσωπευτικό δείγμα 12 αγροτικών τραπεζών, έδειξαν τη μεγάλη συμβολή των αγροτικών τραπεζών στην αντιμετώπιση της φτώχειας και στην εξάλειψη φαινομένων τοκογλυφίας.

Στην Ελλάδα, ο κύριος φορέας άσκησης της αγροτικής πίστης είναι η Αγροτική Τράπεζα. Από την ίδρυσή της έως το πρόσφατο παρελθόν, θεωρούνταν σχεδόν αυτονόητος ο ρόλος της στην αγροτική οικονομία. Μέσω της Διεύθυνσης Μελετών της τράπεζας, εκπονούνταν κατά τακτά χρονικά διαστήματα ερευνητικές μελέτες σε σχέση με την ανάπτυξη και τα προβλήματα της ελληνικής γεωργικής οικονομίας.

Οι Γ. Σταματούκος, Π. Σπάθης (1991) στη μελέτη τους για την αγροτική πίστη, πραγματεύθηκαν το θέμα της δανειοδότησης του αγροτικού τομέα. Η προσέγγιση του αντικειμένου έγινε κυρίως από μικροοικονομικής πλευράς, με έμφαση στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τη χρηματοδότηση η δανειοδότη τράπεζα. Απευθύνθηκαν με ερωτηματολόγια σε ομάδες αγροτών από όλη την Ελλάδα, συγκεντρώνοντας στοιχεία για την ικανοποίηση αγροτών από την αγροτική πίστη

Παρότι μετά την ένταξη στην ΕΟΚ/ΕΕ και την εφαρμογή της ΚΑΠ η Αγροτική Τράπεζα έπαψε να είναι ο αποκλειστικός φορέας άσκησης αγροτικής πίστης, εξακολούθησε να κυριαρχεί σ' αυτόν τον τομέα. Ο Μωυσίδης (1991) σχολιάζοντας τη μετατροπή της ΑΤΕ από ίδρυμα σε Ανώνυμη Εταιρεία, εκτίμησε ότι η αγροτική πίστη ως πολιτική και μάλιστα θεσμική της οργανωμένης κοινωνίας, μετά από μια ιστορία 60 και πάνω χρόνων, ακυρώθηκε. Στο πλαίσιο των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων για τη λειτουργία της οικονομίας, οι αγρότες οφείλουν πλέον να βρουν τις πηγές χρηματοδότησης της παραγωγής τους στην ελεύθερη τραπεζική αγορά. Αν αυτό συνδυαστεί με τη γενικότερη πολιτική απόσυρσης του κράτους από τον αγροτικό τομέα, αλλά κυρίως την πολύ κακή οργανωτική, λειτουργική, οικονομική κλπ κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '80, μπορεί να προβλέψει κανείς ότι το μέλλον στον αγροτικό τομέα δεν προδιαγράφεται ιδιαίτερα ευοίωνο.

Η πραγματικότητα ήλθε να επιβεβαιώσει την εκτίμηση αυτή. Ο γεωργικός τομέας την τελευταία εικοσαετία συρρικνώθηκε και η αγροτική τράπεζα περιόρισε σημαντικά τις εργασίες της στο πεδίο αυτό.

Οι Β. Δρούγκας και Δ. Μηλιάκος (1986) εξέτασαν τη θέση και τη λειτουργία της ΑΤΕ στα πλαίσια του τραπεζικού συστήματος της χώρας και του εξειδικευμένου ρόλου της ως

δυναμικού φορέα άσκησης της αγροτικής πίστης. Εξέτασαν ακόμη τη μελλοντική της πορεία σε ένα περιβάλλον που γίνεται ολοένα και πιο ανταγωνιστικό, πράγμα που απαιτεί τη συνεχή προσπάθεια της τράπεζας να προσαρμόζεται στις μεταβολές της πιστωτικής πολιτικής. Αυτό επιτυγχάνεται με την επέκταση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τράπεζας σε όλο το φάσμα των τραπεζικών εργασιών, την επανεξέταση της αγροτικής πολιτικής για τις κάθε μορφής επιδοτήσεις και τις εξελίξεις στην τραπεζική τεχνολογία.

3.4. Μελέτες για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα

Για πολλά χρόνια, ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα υποβαθμίστηκε. Θεωρώντας ότι η ανάπτυξη της Ελλάδας θα έπρεπε να συνοδευτεί με τη μείωση του αγροτικού πληθυσμού, η δραστηριότητα στην πρωτογενή παραγωγή περιορίστηκε δραστικά. Τα τελευταία δυο χρόνια, μετά την οικονομική κρίση, παρατηρείται η αντίστροφη τάση. Η ανεργία και τα οικονομικά αδιέξοδα οδηγούν σε νέα διερεύνηση των δυνατοτήτων της γεωργίας και της υπαίθρου. Οι φορείς των αγροτών και των γεωπόνων έχουν αρχίσει να εκπονούν μελέτες προς αυτή την κατεύθυνση.

Έτσι, σε μελέτη του 2011 της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ), επισημαίνεται ότι απαιτείται η ριζική αλλαγή στο σχεδιασμό, στη δομή και τη λειτουργία του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, έτσι ώστε να αξιοποιηθούν άμεσα οι πόροι που διαθέτει, κυρίως για την στήριξη των επενδύσεων στην πρωτογενή αγροτική παραγωγή.

Κρίνεται επίσης απόλυτα αναγκαία η αξιοποίηση όλων των διατιθέμενων χρηματοδοτικών εργαλείων των συναρμόδιων υπουργείων για τη στήριξη και την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας στο πλαίσιο των προτάσεων που επισημάνθηκαν προηγούμενα.

Αντίστοιχα, σε μελέτη του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΓΕΩΤΕΕ) το Φεβρουάριο του 2012 σχετικά με τον αγροτικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, εκτιμάται ότι η κρίση μπορεί και πρέπει να μετατραπεί σε ευκαιρία. Αυτό θα μπορούσε να γίνει εάν ο πρωτογενής τομέας ξεπεράσει τις αγκυλώσεις και την εσωστρέφεια του παρελθόντος προσανατολιστεί προς την αειφόρο ανάπτυξη, μέσω της καινοτομίας, της αύξησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, σεβόμενη παράλληλα το περιβάλλον.

Στη μελέτη του ΓΕΩΤΕΕ, προτείνεται η υιοθέτηση ενός μοντέλου ανάπτυξης που θα στηρίζεται στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (αιολική ενέργεια, φωτοβολταϊκά πάρκα, γεωθερμική ενέργεια, ενεργειακή αξιοποίηση βιομάζας) στην εξοικονόμηση ενέργειας, στην αξιοποίηση του εθνικού ορυκτού πλούτου με σεβασμό στο περιβάλλον. Δίνεται έμφαση στον αγροτικό τομέα, αφού συνιστά παραγωγική δραστηριότητα η οποία συμβάλει σημαντικά στην οκωμία, την περιφερειακή ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και τη διατροφή του πληθυσμού.

Σε μελέτη της εταιρίας McKinsey&Company (2011) με θέμα «Ελλάδα 10 χρόνια μετά», επισημαίνονται οι κύριες προτεραιότητες στην αγροτική ανάπτυξη, ομαδοποιημένες σε τέσσερις κατηγορίες:

Κατηγορία 1: Διαφοροποίηση και επικέντρωση της στρατηγικής προϊόντων και μάρκετινγκ. Ομαδοποίηση των προϊόντων και την αντίστοιχη προσαρμογή στην παραγωγική καθώς και στην εμπορική στρατηγική βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε ομάδας, με έμφαση στα προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (π.χ., μαστίχα, κρόκο, σπαράγγια).

Κατηγορία 2: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω οικονομιών κλίμακας. Στροφή προς μεγαλύτερες μονάδες και υψηλότερη παραγωγικότητα μέσω της αναδιανομής της καλλιεργήσιμης γης προς όφελος συγκεκριμένων προϊόντων, δυναμική χρήση δημόσιων εκτάσεων για να μεγαλώσει η κλίμακα παραγωγής, εισαγωγή νέων μεθόδων και κινήτρων για την αύξηση της παραγωγικότητας της γης, και ίδρυση ενός νέου οργανισμού τυποποίησης και πιστοποίησης για αγροτικά προϊόντα και μεθόδους (περιλαμβανομένης της βιολογικής καλλιέργειας).

Κατηγορία 3: Διασφάλιση διείσδυσης και παρουσία σε ξένες αγορές. Προς αυτή την κατεύθυνση θα συντελούσε η ίδρυση μίας «Εταιρείας Ελληνικών Τροφίμων» (ιδιωτική εταιρεία ή ΣΔΙΤ) ώστε να συγκεντρωθεί η παραγωγή, να υπάρξει συντονισμός, να δημιουργηθούν και να λειτουργήσουν δίκτυα διανομής στο εξωτερικό (ίδια πλατφόρμα με τη βιομηχανία τροφίμων).

Κατηγορία 4: Ανάπτυξη επαγγελματικών δυνατοτήτων. Αυτό συνεπάγεται την ίδρυση περαιτέρω πανεπιστημιακών τμημάτων γεωργίας με έμφαση στην επιχειρηματικότητα και σε πρακτικά προβλήματα, όπως και τη δημιουργία ενός Ινστιτούτου Ανάπτυξης της Γεωργίας που θα διαχέει αποτελεσματικά πληροφόρηση και τεχνογνωσία και θα εισάγει κίνητρα για νέους αγρότες.

Μέχρι το 2021 η επιπλέον συνεισφορά στο ΑΕΠ (άμεση και έμμεση) θα μπορούσε να είναι της τάξης των €4,5 δισ., η απασχόληση μπορεί να αυξηθεί κατά 140.000 νέες θέσεις εργασίας και το εμπορικό ισοζύγιο να βελτιωθεί κατά περίπου € 2,7 δισ.

3.5. Επίκαιρο ερευνητικό ερώτημα

Είναι κοινός τόπος ότι η ελληνική οικονομία και κοινωνία, έχουν μπει σε νέα εποχή. Η οικονομική κρίση ανέδειξε προβλήματα, παράλληλα όμως αποτέλεσε την αφορμή να ξεκινήσει η συζήτηση για τους τρόπους και τα μέσα ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας.

Τα βλέμματα της κοινωνίας αρχίζουν να στρέφονται προς την πραγματική οικονομία. Αρχίζει να διαφαίνεται η δυναμική του πρωτογενούς τομέα και της υπαίθρου. Οι θετικές επιστήμες έχουν να προτείνουν σύγχρονες μεθόδους στη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη μεταποίηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Οι διαρκώς εξελισσόμενοι τρόποι μεταφορών, που μέχρι τώρα χρησιμοποιήθηκαν από τη χώρα μας για να εισάγει προϊόντα, μπορούν να λειτουργήσουν ως δρόμοι εξαγωγών. Το εύκρατο μεσογειακό κλίμα, ευνοεί τις προσπάθειες στον πεδίο των εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

Οι προσπάθειες αυτές για να ξεκινήσουν, χρειάζονται χρηματοδότηση. Κύριος διάυλος για τη χρηματοδότηση του πρωτογενούς τομέα μέχρι σήμερα στην Ελλάδα, έχει υπάρξει η Αγροτική Τράπεζα.

Τα ερωτήματα που γεννώνται είναι εάν και στη σημερινή συγκυρία μπορεί να έχει αναπτυξιακό ρόλο η Αγροτική Τράπεζα και υπό ποιο ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Αρκετά χρόνια πριν οι Σταματούκος και Σπάθης (1991) χρησιμοποίησαν τη μέθοδο του ερωτηματολογίου για να απευθυνθούν στην κοινωνία και να βγάλουν χρήσιμα συμπεράσματα για την αγροτική πίστη. Αυτό αποτέλεσε την αφορμή να επιλέγει και για την εργασία αυτή η ίδια μέθοδος.

Καταρτίστηκε ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο έγινε προσπάθεια να απεικονιστεί η σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας, να ελεγχθεί εάν πρέπει ή όχι να αλλάξει το ιδιοκτησιακό της καθεστώς και να δοθεί η πιθανή προοπτική της ως μοχλός ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Εισαγωγή

Για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της διερεύνησης του ρόλου της Αγροτικής Τράπεζας σήμερα, καταρτίστηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο απαντήθηκε από δείγμα 175 πολιτών. Η έρευνα εστιάζει στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε.

4.2. Έρευνα - Μεθοδολογία

Η επιστημονική έρευνα έχει ως βασικό σκοπό να δώσει απαντήσεις σε σημαντικά ερωτήματα χρησιμοποιώντας επιστημονικές μεθόδους (Φίλιας, 1998). Η έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες στηρίζεται πάνω σε τρία βασικά ερωτήματα: το «τι» (αντικείμενο της έρευνας), το «γιατί» (σκοπιμότητα διεξαγωγής έρευνας), και το «πώς» (μεθοδολογία έρευνας) (Μακράκης, 1997, Φίλιας, 1998). Προσπαθεί στο πλαίσιο αυτό να αναπαραστήσει μια κοινωνική πραγματικότητα μέσω της εφαρμογής συστηματικών μεθόδων συλλογής και ανάλυσης εμπειρικών δεδομένων (Κυριαζή, 1999).

Το αντικείμενο της έρευνας συνίσταται στον καθορισμό και τη διατύπωση ενός ερευνητικού προβλήματος και συνακόλουθα στην οριοθέτηση και στη διασαφήνιση των όρων του. Η στοιχειοθέτηση του πρακτικού σκοπού για τον οποίο γίνεται η έρευνα, η θεμελίωση δηλαδή της σκοπιμότητας για την οποία διεξάγεται η ερευνητική προσπάθεια, αποτελεί επίσης ουσιώδη φάση της ερευνητικής διαδικασίας.

Επιπρόσθετα, η εγκυρότητα της ερευνητικής διαδικασίας και κατά συνέπεια το πεδίο γενίκευσης και εφαρμογής των αποτελεσμάτων της διασφαλίζεται μόνο όταν η μεθοδολογία της πραγματώνεται μέσω τεχνικών και εργαλείων τα οποία είναι αποδεκτά από την επιστημονική κοινότητα που αποτελεί έναν από τους κύριους αποδέκτες αυτών των αποτελεσμάτων.

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις της ερευνητικής διαδικασίας στις κοινωνικές επιστήμες προσλαμβάνουν ποσοτικό ή ποιοτικό χαρακτήρα ανάλογα με το είδος των ερευνητικών δεδομένων (Βάμβουκας, 1988). Πολλές φορές χρησιμοποιείται ο συνδυασμός των δύο αυτών μεθοδολογικών προσεγγίσεων αφού οι ποσοτικές μέθοδοι αποτελούν μέσο για τον έλεγχο συγκεκριμένων υποθέσεων που συνάγονται από συγκεκριμένο προϋπάρχον θεωρητικό πλαίσιο, ενώ οι ποιοτικές μέθοδοι, λόγω και της ευέλικτης δομής τους, ευνοούν την ανάπτυξη νέων θεωρητικών παραδοχών.

Μια από τις συνήθεις ερευνητικές μεθόδους συνίσταται στη χρήση ερωτηματολογίου το οποίο συμπληρώνεται από τα υποκείμενα της έρευνας. Η ερευνητική αυτή διαδικασία μπορεί να πάρει και τη μορφή συνέντευξης.

Η συνέντευξη μάλιστα αποτελεί μία από τις πιο ευέλικτες μεθόδους συλλογής ερευνητικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Σε ορισμένους τύπους συνεντεύξεων (δομημένου τύπου) το κύριο μέσο επικοινωνίας μεταξύ ερευνητή και υποκειμένου είναι το ερωτηματολόγιο (Κομίλη, 1989). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ομάδα ή σειρά ερωτήσεων που στοχεύουν να εξασφαλίσουν κάποιες πληροφορίες σχετικές με ένα ή περισσότερα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν ένα υποκείμενο έρευνας. Αντανακλούν συνεπώς τους στόχους της έρευνας με μορφή ερωτήσεων οι οποίες έχουν ως αντικείμενο να προκαλέσουν εκείνες τις απαντήσεις των υποκειμένων που εκφράζουν με τη μεγαλύτερη δυνατή πληρότητα τις απόψεις τους πάνω στο προς μελέτη πρόβλημα. Όταν το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται στο πλαίσιο μιας συνέντευξης πολλές φορές συνοδεύεται από ένα έντυπο και έναν οδηγό συνέντευξης. Στα ερωτηματολόγια χρησιμοποιούνται τρεις συνήθως τύποι ερωτήσεων (Κομίλη, 1989): α) κλειστές ερωτήσεις ή ερωτήσεις με καθορισμένες απαντήσεις, β) ανοικτές ερωτήσεις και γ) ερωτήσεις με διαβαθμισμένες σε κλίμακα απαντήσεις.

Είναι συνηθισμένο να υπάρχουν στα ερωτηματολόγια ερωτήσεις στις οποίες τα άτομα να καλούνται να δηλώσουν το βαθμό αποδοχής ή απόρριψης για μια σειρά απόψεις, φράσεις, θέματα, πρόσωπα κλπ., στη βάση μιας αριθμητικής κλίμακας, η οποία μπορεί να είναι από 1 έως 5, 1 έως 7 κλπ. Οι ερωτήσεις αυτού του τύπου ονομάζονται κλίμακες αξιολόγησης. Οι κλίμακες χρησιμοποιούνται όταν ενδιαφερόμαστε όχι μόνο αν τα υποκείμενα της έρευνας είναι υπέρ ή κατά μιας άποψης αλλά και για το βαθμό αποδοχής της άποψης αυτής (Μπεχράκης, 1999).

Στα πλαίσια της έρευνας για το ρόλο της Αγροτικής Τράπεζας διαχρονικά, τον τρόπο λειτουργίας της σήμερα και τις προοπτικές που διαφαίνονται για το μέλλον, αποφασίστηκε η απεύθυνση σε δείγμα του πληθυσμού. Μετά την επιλογή του δείγματος, με το οποίο

εντοπίστηκαν τα ερωτώμενα άτομα, πραγματοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες συνεντεύξεις υπό μορφή ενός δομημένου ερωτηματολογίου (παρατίθεται στο παράρτημα στο τέλος της παρούσας εργασίας).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ του Μαρτίου και του Μαΐου 2012.

Το ερωτηματολόγιο το συντάξα βασιζόμενη στο θεωρητικό υπόβαθρο που ανέπτυξα στα προηγούμενα κεφάλαια. Με δεδομένο ότι το θέμα της έρευνας μπορεί να προσεγγιστεί από πολλές πλευρές, επιχειρήθηκε να περιοριστεί για να καταστεί δυνατό να εξαχθούν κάποια επιμέρους συμπεράσματα. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν, θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις κατηγορίες:

Η πρώτη αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, επάγγελμα, τόπος κατοικίας καθώς και το χρονικό διάστημα της συνεργασίας των ατόμων αυτών με την Αγροτική Τράπεζα.

Η δεύτερη κατηγορία σκοπό είχε να διερευνήσει τη στάση των πολιτών απέναντι στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της τράπεζας (κρατική ή ιδιωτική) και να προσδιοριστούν οι λόγοι για τους οποίους διαμορφώθηκε αυτή η άποψη.

Η τρίτη κατηγορία διερευνά το βαθμό ικανοποίησης από την τράπεζα παράλληλα με τον προσδιορισμό των αδυναμιών και των πλεονεκτημάτων της λειτουργίας της.

Τέλος, η τέταρτη κατηγορία αφορά την προοπτική της αγροτικής τράπεζας, με την παραδοχή της σύνδεσής της με το ν πρωτο ξνή το βια και μέσα από το πρίσμα της ανασύστασής του στις σημερινές συνθήκες.

Το ερωτηματολόγιο το έστειλα ηλεκτρονικά σε:

- ✚ εργαζόμενους στην Αγροτική Τράπεζα, όπου εργάζομαι και
- ✚ εργαζόμενους στο Δημόσιο Τομέα.

Ακόμη, απευθύνθηκα δια ζώσης σε:

- ✚ γεωπόνους-εμπόρους γεωργικών φαρμάκων,
- ✚ δημότες της περιοχής του Ζωγράφου Αθηνών, όπου κατοικώ.

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αφορά εργαζόμενους στην Αγροτική Τράπεζα και γεωπόνους. Η λογική της απεύθυνσης προς αυτές τις δυο κατηγορίες, βασίζεται στο εξής σκεπτικό:

- ✚ Οι εργαζόμενοι στην Αγροτική Τράπεζα, γνωρίζουν καλύτερα από τον οποιοδήποτε, εκ των έσω, τον τρόπο λειτουργίας της ΑΤΕ και μπορούν να εντοπίσουν ακριβέστερα τα τρωτά αλλά και τα ισχυρά της σημεία.

- ✚ Από την άλλη, οι γεωπόνοι είναι επιστήμονες που το γνωστικό τους αντικείμενο είναι η γεωργία και η ανάπτυξή της. Επομένως, έχουν ήδη την εμπειρία της συνεργασίας με την Αγροτική Τράπεζα και έχουν διαμορφώσει τα απαραίτητα κριτήρια για να προσδιορίσουν τους τομείς εκείνους που έχουν την αναπτυξιακή δυναμική και χρήζουν χρηματοδότησης.

Κατά το διάστημα διεξαγωγής της έρευνας, απάντησαν 175 άτομα στο ερωτηματολόγιο. Οι απαντήσεις τους καταχωρίστηκαν με τη βοήθεια του προγράμματος SPSS 20. Μετά την καταχώριση, προχώρησα στην ποσοτική ανάλυση και τη δημιουργία διαγραμμάτων ανάλογα με τις απαντήσεις σε κάθε ερώτημα. Τα ποσοτικά στοιχεία, τα διαγράμματα και ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων, δίνονται στη συνέχεια.

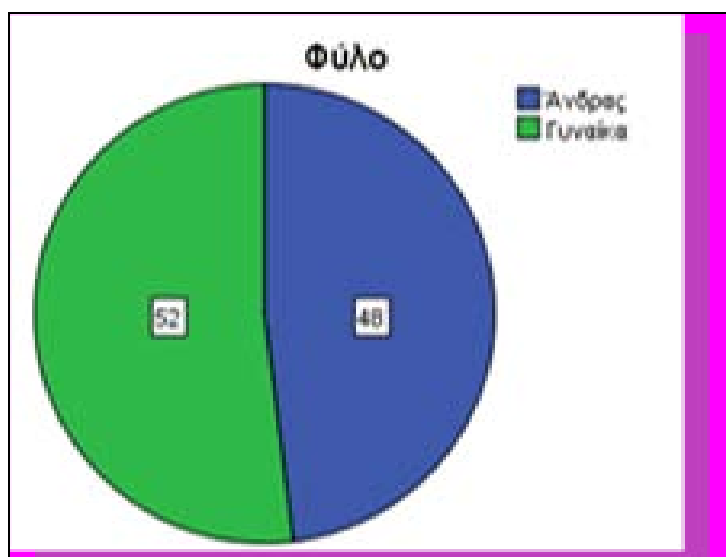
Να σημειώσω ότι όλα τα διαγράμματα που παρουσιάζονται, είναι αποτέλεσμα της επεξεργασίας των απαντήσεων που συγκεντρώθηκαν από το δείγμα των πολιτών που ανταποκρίθηκε και απάντησε στο ερωτηματολόγιο. Έγινε η προσπάθεια, εκτός από την ποσοστιαία απεικόνιση, να γίνει και συνδυαστική απεικόνιση των απαντήσεων σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά του δείγματος (όπως για παράδειγμα το διάγραμμα που δείχνει τη στάση των υπαλλήλων της ΑΤΕ σε σχέση με την ιδιωτικοποίησή της). Ακόμη να συσχετιστούν οι θέσεις των όσων απάντησαν θετικά ή αρνητικά σε μια ερώτηση, με τις επιλογές τους σε επόμενες σχετικές ερωτήσεις (για παράδειγμα η συσχέτιση της θέσης υπέρ της ιδιωτικοποίησης με τις αδυναμίες της λειτουργίας της ΑΤΕ).

4.3. Δημογραφικά στοιχεία

Όπως ήδη αναφέρθηκε, συγκεντρώθηκαν εκατόν εβδομήντα πέντε (175) απαντημένα ερωτηματολόγια. Σε αυτή την παράγραφο, αναφέρονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και δίνονται τα αντίστοιχα ποσοτικά διαγράμματα.

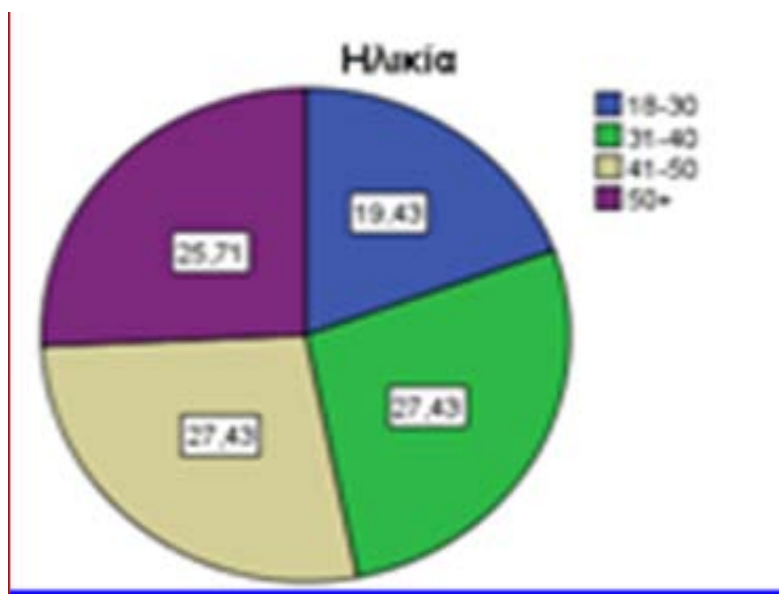
Από τα 175 ερωτηματολόγια που συγκεντρώθηκαν, τα 91 απάντησαν γυναίκες (ποσοστό 52%) και τα 84 άνδρες (ποσοστό 48%).

Διάγραμμα1 : Φύλο του δείγματος

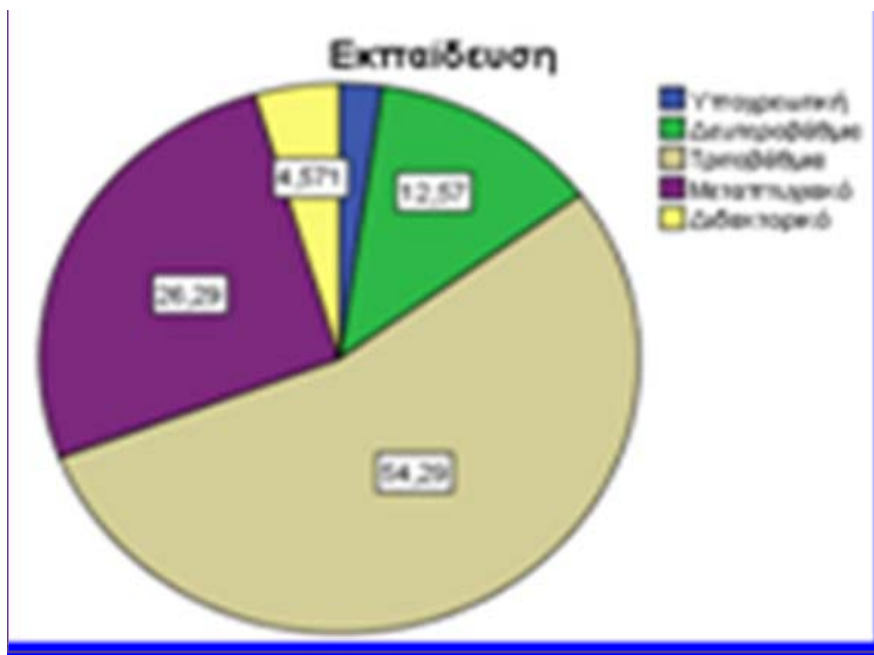
Οι ηλικίες τους κυμάνθηκαν ως εξής:
το 19,4% ήταν από 18-30 ετών, το 27,4% από 31-40 ετών, το 27,4% από 41-50 ετών και το 25,7% από πενήντα και άνω.

Διάγραμμα 2: Ηλικία του δείγματος

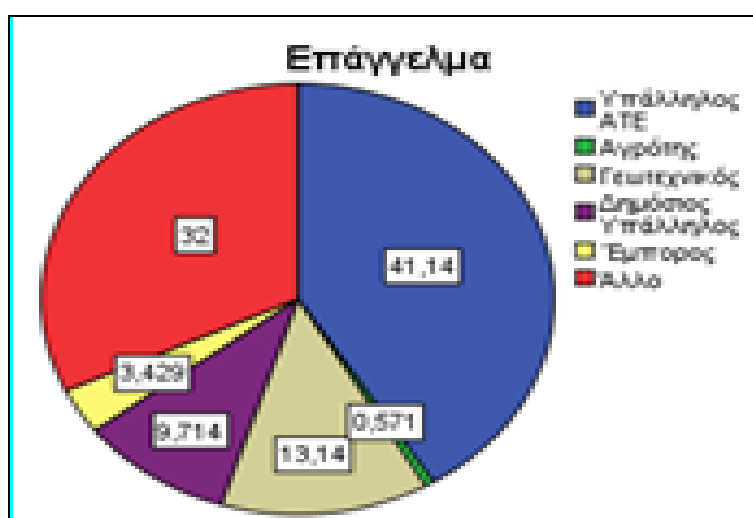
Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης, το 2,3% είχε υποχρεωτική, το 12,6% δευτεροβάθμια, το 54,3% τριτοβάθμια, το 26,3% είχε μεταπτυχιακό και το 4,6% διδακτορικό.

Διάγραμμα 3: Μορφωτικό επίπεδο δείγματος

Από όσους απάντησαν, το 41,1% είναι υπάλληλοι της Αγροτικής Τράπεζας, το 0,6% είναι αγρότες, το 13,1% είναι γεωτεχνικοί, το 9,7% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 3,4% είναι έμποροι ενώ το 32% ασκεί κάποιο άλλο επάγγελμα.

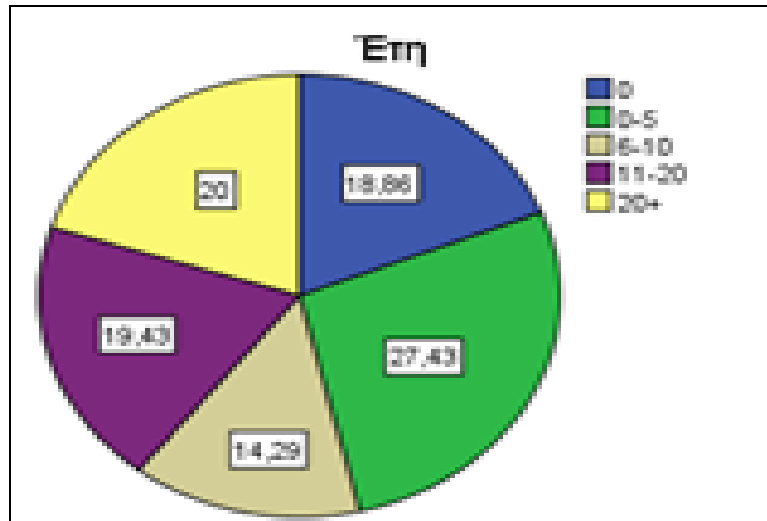
Διάγραμμα 4: Επάγγελμα δείγματος

Από τα άτομα αυτά, το 18,9% δεν έχει κάποια συνεργασία με την ΑΤΕ.

Από τους πελάτες της τράπεζας, το 27,4% συνεργάζεται με αυτήν μέχρι πέντε χρόνια, το 14,3% από έξι έως δέκα χρόνια, το 19,4% από έντεκα μέχρι είκοσι χρόνια και το 20% είναι παραδοσιακοί πελάτες είκοσι και πλέον χρόνια.

Διάγραμμα 5: Έτη συνεργασίας δείγματος με την ΑΤΕ

Όσον αφορά τον τόπο διαμονής, το 3,4% διαμένει σε δήμο πληθυσμού μέχρι 2.500 κατοίκους, το 13,1% σε δήμο με πληθυσμό έως 25.000, το 38,9% σε δήμο με πληθυσμό έως 100.000, το 38,9% σε δήμο με πληθυσμό έως 100.000, το 14,9% σε δήμο με πληθυσμό έως 500.000 κατοίκους και το 29,7% διαμένει στην Αθήνα (πληθυσμός πάνω από 500.000).

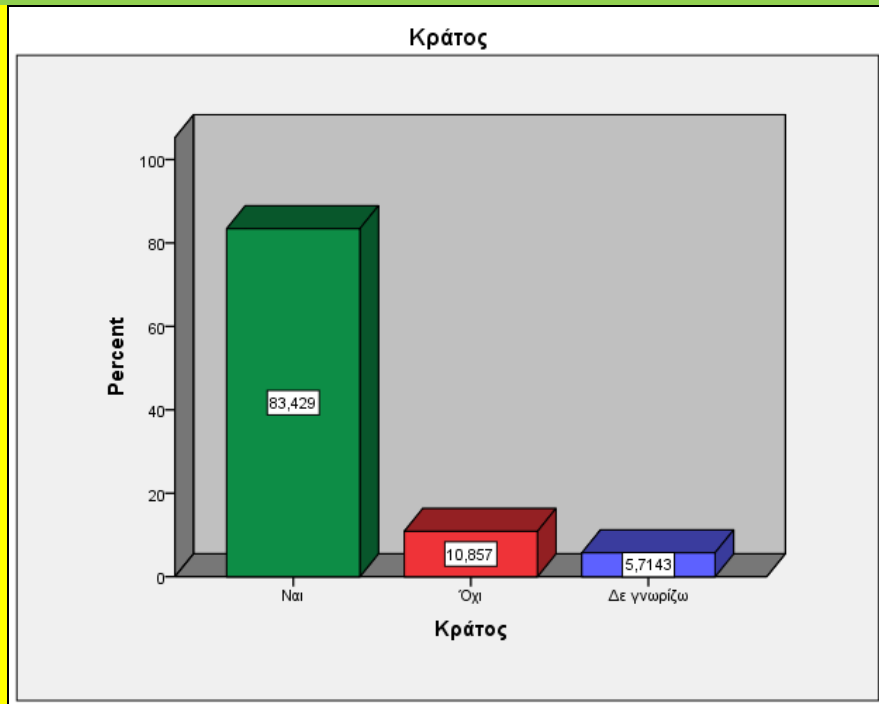
Διάγραμμα 6: Τόπος διαμονής δείγματος

4.4. Ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΑΤΕ

Στο ερώτημα εάν η Αγροτική Τράπεζα πρέπει να παραμείνει κρατική, προκρίνεται η θετική άποψη, με ποσοστό 83,49%. Το 10,9% των ερωτηθέντων είναι κατά της διατήρησης του κρατικού ελέγχου, ενώ το 5,7% δεν έχει διασαφηνίσει τι προτιμά.

Διάγραμμα 7 : Ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΑΤΕ.

Στο ερωτηματολόγιο ζητούνταν να αιτιολογηθεί γιατί κάποιος που απαντά μπορεί να έχει θετική ή αρνητική στάση απέναντι στον κρατικό χαρακτήρα της ΑΤΕ. Αναλόγως των απαντήσεων, φτιάχτηκαν και τα αντίστοιχα διαγράμματα, όπου φαίνεται πώς αξιολογείται από το δείγμα το κάθε κριτήριο σε συσχέτιση με τη θέση υπέρ ή κατά της ιδιωτικοποίησης.

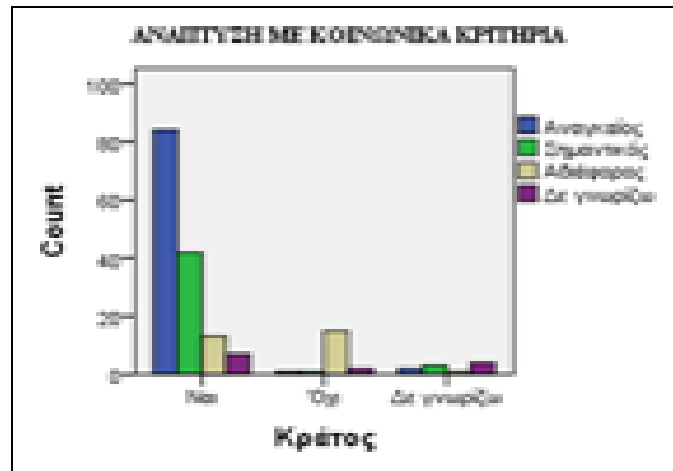
Όσοι τοποθετούνται θετικά υπέρ της διατήρησης του κρατικού ελέγχου στην ΑΤΕ, θεωρούν ότι αυτό αποτελεί προϋπόθεση για τη διασφάλιση της υλοποίησης της ανάπτυξης με κοινωνικά κριτήρια (49,7% του συνόλου των ερωτηθέντων). Θεωρούν ακόμη ότι η αναγκαιότητα της διατήρησης του κρατικού ελέγχου οφείλεται στο ότι το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής αγροτικής γης είναι υποθηκευμένο στην ΑΤΕ (45,1% των ερωτηθέντων) και πιστεύουν ότι οι αναπτυξιακές δραστηριότητες πρέπει να εξακολουθούν να χρηματοδοτούνται από το κράτος, ανεξαρτήτως κερδοφορίας (42,9% των ερωτηθέντων).

Σημαντικό θεωρείται ο αίσθημα ασφάλειας που προσφέρει στους καταθέτες η αίσθηση ότι τα χρήματά τους φυλάσσονται από κρατική τράπεζα (48% των ερωτηθέντων).

Ακόμη ως σημαντικός αξιολογείται ο ρυθμιστικός ρόλος της ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα (45,7%) και η διασφάλιση της κανονιστικής συμμόρφωσης της τράπεζας (36% των ερωτηθέντων).

Συγκριτικά πολύ λίγοι δίνουν έμφαση στους ιστορικούς λόγους (14,3%) - οι περισσότεροι τους θεωρούν αδιάφορους (55,4%).

Διάγραμμα 8: Ανάπτυξη με κοινωνικά κριτήρια

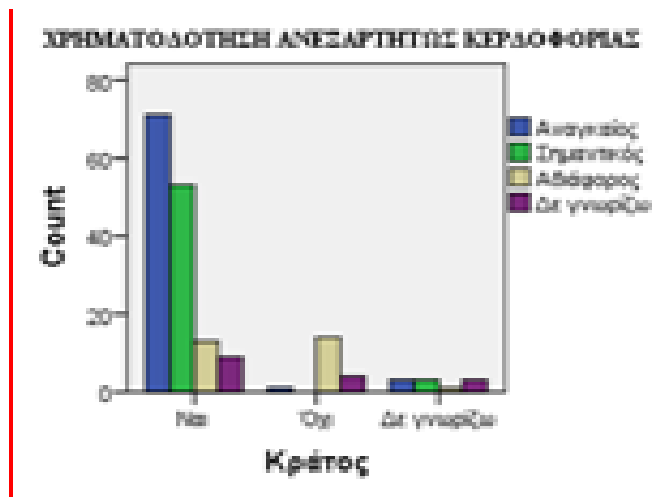

Διάγραμμα 9 : Υποθηκευμένη αγροτική γη

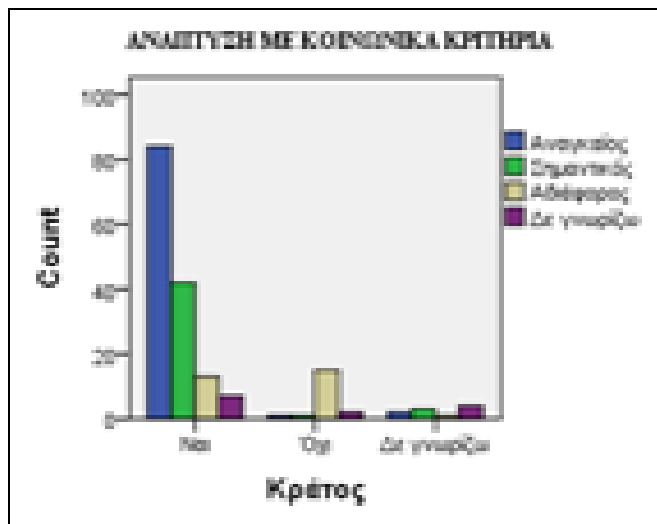

Για όσους τοποθετούνται αρνητικά απέναντι στη διατήρηση του κρατικού ελέγχου στην ΑΤΕ, αξιολογούνται ως αδιάφοροι οι παραπάνω λόγοι. Εξάιρεση αποτελούν το θέμα της υποθήκης της αγροτικής γης και η ασφάλεια των καταθέσεων, τα οποία επισημαίνονται από κάποιους ως σημαντικά.

Διάγραμμα 10: Χρηματοδότηση αναπτυξιακών δραστηριοτήτων ανεξαρτήτως κερδοφορίας

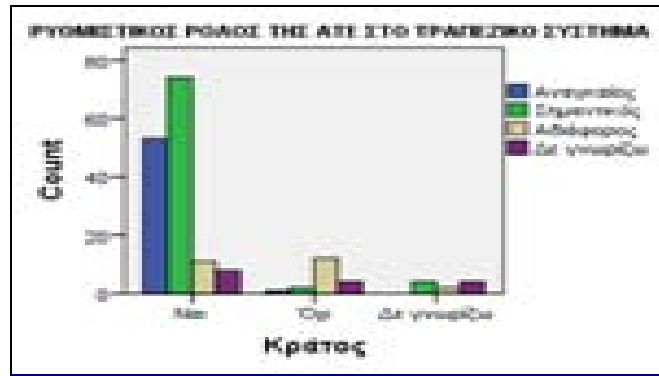

Διάγραμμα 11: Ανάπτυξη με κοινωνικά κριτήρια

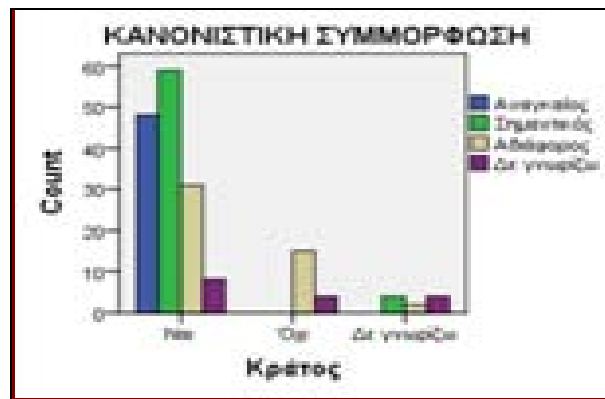

Διάγραμμα 12: Αίσθημα ασφάλειας των καταθετών

Διάγραμμα 13: Ρυθμιστικός ρόλος της ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα

Διάγραμμα 14: Συμμόρφωση με τους κανονιστικούς κανόνες

Από τους ερωτηθέντες που τάσσονται υπέρ της ιδιωτικοποίησης της ΑΤΕ, προτάσσεται το θέμα της εξυπηρέτησης των μικροκομματικών συμφερόντων (ποσοστό 36% των ερωτηθέντων) και της μείωσης των κρατικών δαπανών (18,9% των ερωτηθέντων).

Σημαντικός λόγος αποκρατικοποίησης θεωρείται η γραφειοκρατία (28,6% των ερωτηθέντων).

Η γενική τοποθέτηση υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων αποτελεί σημαντικό λόγο για τη στάση τους απέναντι στην ΑΤΕ (13,7% των ερωτηθέντων).

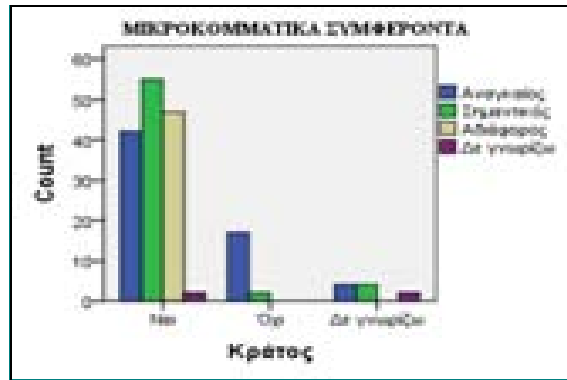
Τέλος, το 15% θεωρεί ότι στην οικονομία δεν χρειάζονται εξειδικευμένα τραπεζικά ιδρύματα.

Από τους ερωτηθέντες που τάσσονται υπέρ του δημόσιου χαρακτήρα της ΑΤΕ, παρατηρείται μια ανακολουθία: παρότι δηλώνουν ότι δεν επιθυμούν την αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, ενοχλούνται από τις αρνητικές πτυχές της κρατικής λειτουργίας. Έτσι, θεωρούν ότι η ιδιωτικοποίηση θα βοηθήσει στην επίλυση δύο βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει όχι μόνο η ΑΤΕ αλλά και όλες οι κρατικές επιχειρήσεις: τη γραφειοκρατία

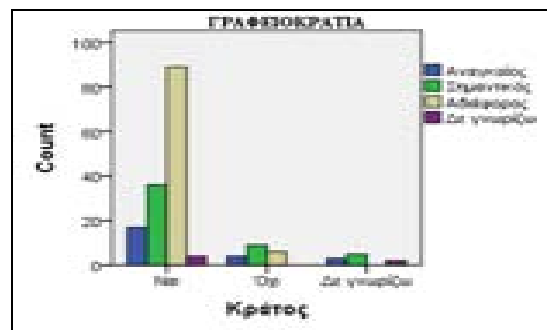
και κυρίως την κατάχρηση της κρατικής παρέμβασης, υπέρ της εξυπηρέτησης μικροπολιτικών συμφερόντων.

Κύριες δυσλειτουργίες της ΑΤΕ:

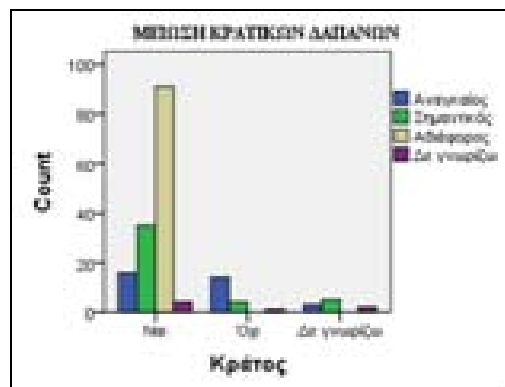
Διάγραμμα 15: Πελατειακές σχέσεις

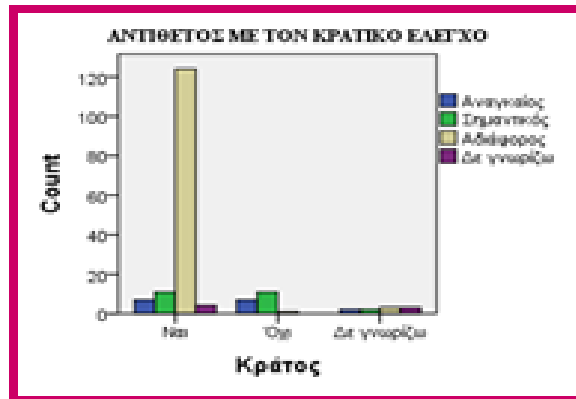
Διάγραμμα 16: Γραφειοκρατία

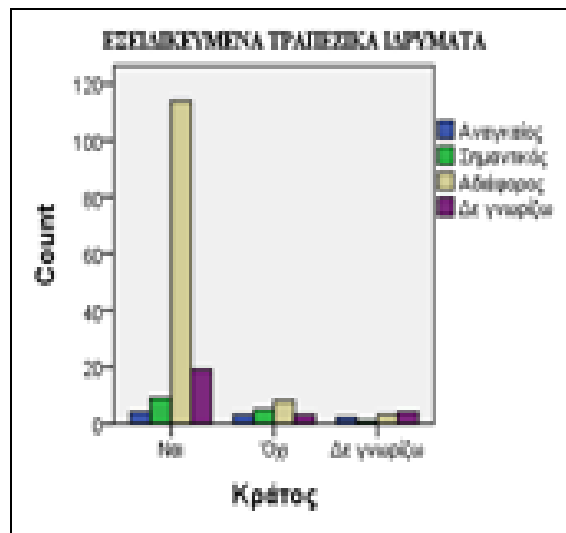
Διάγραμμα 17: Αυξημένες κρατικές δαπάνες

Διάγραμμα 18: Στάση αντίθετη προς τον κρατικό έλεγχο

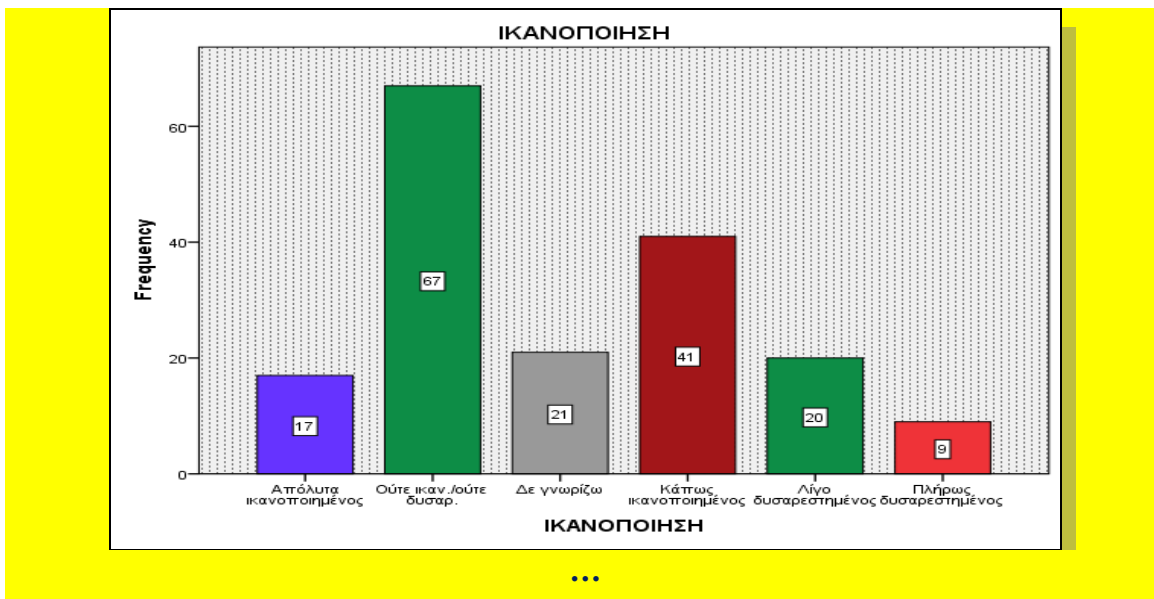
Διάγραμμα 19 : Μη αναγκαία τα εξειδικευμένα τραπεζικά ιδρύματα

4.5. Βαθμός ικανοποίησης πελατείας – πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα λειτουργίας

Εξετάζοντας το βαθμό ικανοποίησης από την σημερινή λειτουργία της ΑΤΕ, το 38,7% των ερωτηθέντων δηλώνουν ούτε ικανοποιημένοι, ούτε δυσαρεστημένοι και το 23,4% κάπως ικανοποιημένοι. Την απόλυτη ικανοποίησή του εκφράζει το 9,7% , ενώ την πλήρη δυσαρέσκειά του το 5,1%. Λίγο δυσαρεστημένο είναι το 11,4% και δε γνωρίζει το 12% των ερωτηθέντων.

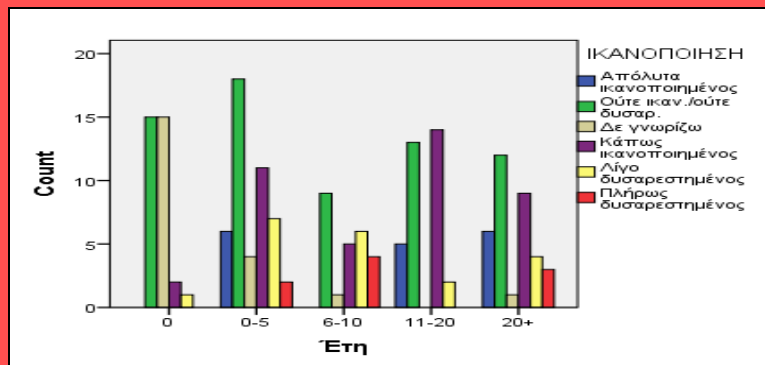
Διάγραμμα 20: Βαθμός ικανοποίησης πελατείας

Συσχετίζοντας την ικανοποίηση με τα έτη συνεργασίας με την τράπεζα, μεγαλύτερο βαθμό ικανοποίησης παρατηρούμε στους πρόσφατους πελάτες (0-5 χρόνια) και στους παραδοσιακούς πελάτες (20 και πλέον χρόνια συνεργασίας). Τη μεγαλύτερη δυσαρέσκεια την εντοπίζουμε στους πελάτες των 6-10 ετών.

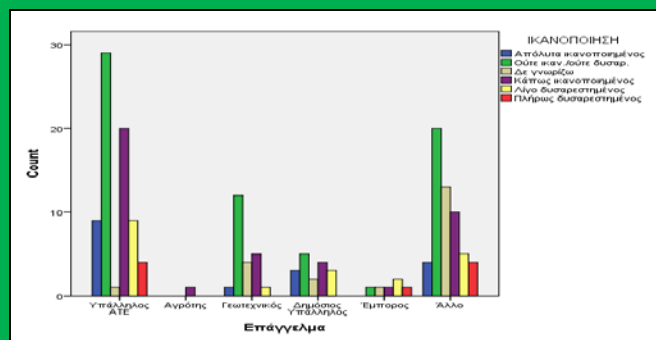
Στο συνδυασμό του επαγγέλματος με την ικανοποίηση, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι υπάλληλοι της τράπεζας, ζώντας καθημερινά τις συνθήκες λειτουργίας της ΑΤΕ δηλώνουν ούτε ικανοποιημένοι – ούτε δυσαρεστημένοι. Ανάμεσα στους υπαλλήλους θα βρούμε τα μεγαλύτερα ποσοστά πλήρους ικανοποίησης από τη λειτουργία της τράπεζας. Πλήρη δυσαρέσκεια συναντούμε σε μεγαλύτερο ποσοστό ανάμεσα σε όσους ασκούν «άλλο» επάγγελμα (δεν είναι υπάλληλοι ΑΤΕ, γεωτεχνικοί, δημόσιοι υπάλληλοι, αγρότες ή έμποροι).

Διάγραμμα 21: Ικανοποίηση σε σχέση με τα έτη συνεργασίας

...

Διάγραμμα 22: Συσχέτιση ικανοποίησης με το επάγγελμα

...

Ζητήθηκε από τους αποδέκτες του ερωτηματολογίου να εντοπιστεί το σημαντικότερο πλεονέκτημα αλλά και η σημαντικότερη αδυναμία της λειτουργίας της τράπεζας.

Όσον αφορά τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων, ως σημαντικότερο θεωρήθηκε το εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων με έμφαση στην ύπαιθρο (41,7%). Ακολούθως, η τεχνογνωσία στην υποστήριξη της πρωτογενούς παραγωγής (34,3%) και τέλος, οι δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου (30,3%).

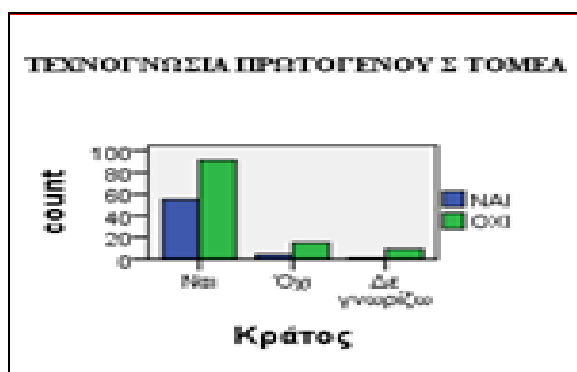
Για όσους ήταν θετικοί ως προς την παραμονή της ΑΤΕ υπό κρατικό έλεγχο, σημαντικότερο πλεονέκτημα αποτελούν οι χαμηλότοκες χορηγήσεις. Ακολουθούν η ασφάλεια των καταθέσεων, οι δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες και η ελαστικότητα στις ευπαθείς ομάδες δανειοληπτών (π.χ. πυρόπληκτοι).

Κύρια πλεονεκτήματα της ΑΤΕ για όσους είναι υπέρ του κράτους:

Διάγραμμα 23: Δίκτυο καταστημάτων

Διάγραμμα 24: Τεχνογνωσία στον πρωτογενή τομέα

Διάγραμμα 25: Ελαστικότητα στις ευπαθείς ομάδες δανειολητών

Για όσους είναι υπέρ του ιδιωτικού σχήματος, ως σημαντικότερο πλεονέκτημα αντιμετωπίζεται το εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων με έμφαση στην ύπαιθρο. Ακολούθως,

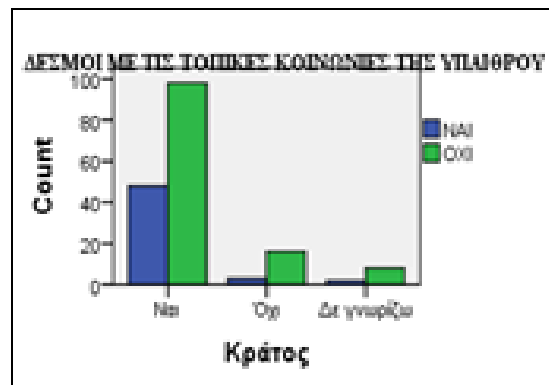
θεωρούνται σημαντικά πλεονεκτήματα η τεχνογνωσία στην υποστήριξη του πρωτογενή τομέα και οι δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου.

Κύρια πλεονεκτήματα της ΑΤΕ για όσους τη θέλουν ιδιωτική:

Διάγραμμα 26: Χαμηλότοκες χορηγήσεις

Διάγραμμα 27: Δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου

Διάγραμμα 28: Ασφάλεια καταθέσεων

Από την έρευνα αναδείχθηκε ως βασική αδυναμία της ΑΤΕ η ασκούμενη πολιτική προσέλκυσης πελατείας (44,6%). Σε αυτή τη διαπίστωση καταλήγουν οι περισσότεροι ερωτηθέντες, είτε τάσσονται υπέρ του κρατικού χαρακτήρα είτε υπέρ της ιδιωτικοποίησης της τράπεζας.

Ακολουθεί η πολιτική επενδύσεων χαμηλής κερδοφορίας (26,9% των ερωτηθέντων). Σημαντική αδυναμία για αυτούς που λένε ναι στην ιδιωτικοποίηση, αποτελεί το λειτουργικό κόστος (14,9% του συνόλου των ερωτηθέντων).

Κύρια μειονεκτήματα της ΑΤΕ:

Διάγραμμα 29: Πολιτική προσέλκυσης πελατείας

Διάγραμμα 30: Επενδύσεις χαμηλής κερδοφορίας

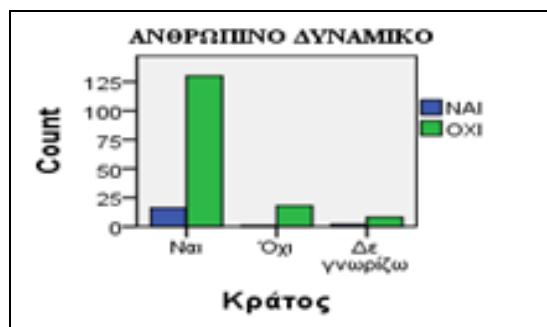

Διάγραμμα 31: Λειτουργικό κόστος

Τα προβλήματα στο ανθρώπινο δυναμικό της τράπεζας, που εστιάζονται περισσότερο στην ταλαιπωρία από τις ελλείψεις προσωπικού και λιγότερο σε ανάρμοστες συμπεριφορές ή απροθυμία εξυπηρέτησης, αντιμετωπίζονται ως αδυναμία από το 10,9% των ερωτηθέντων.

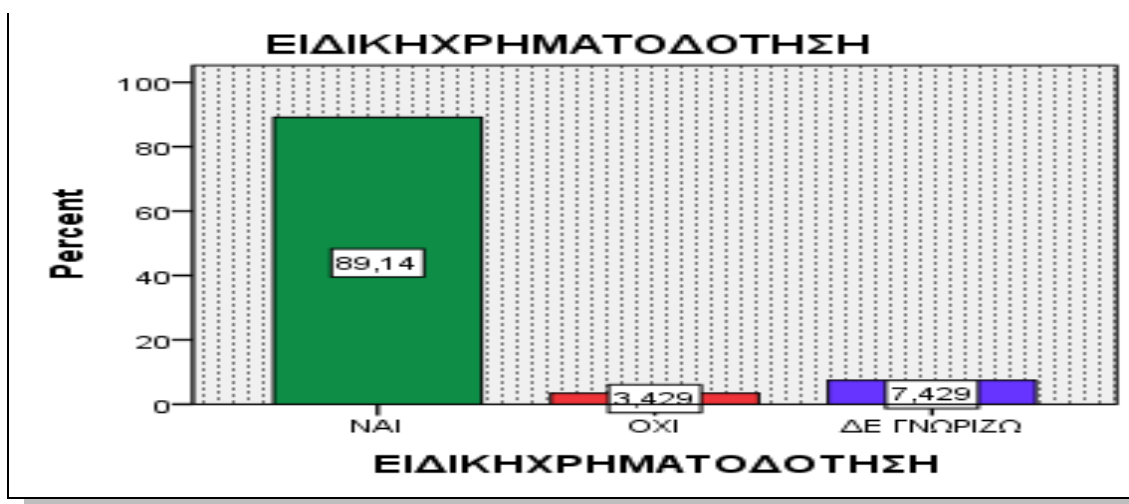
Διάγραμμα 32: Στάση απέναντι στο ανθρώπινο δυναμικό της τράπεζας

4.6. Προοπτική της Αγροτικής Τράπεζας

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (89,14%) βλέπει το μέλλον της ΑΤΕ σε συνδυασμό με την πορεία εξόδου από την οικονομική κρίση. Θεωρούν ότι η τράπεζα θα μπορούσε και θα έπρεπε να διαχειριστεί ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα για την τόνωση της οικονομίας.

Διάγραμμα 33: Συμβολή της ΑΤΕ στην ανάπτυξη με ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα

...

Η αγροτική τράπεζα έχει συμμετάσχει ενεργά στην παραγωγική διαδικασία της Ελλάδας, ως μέτοχος (συνήθως μαζί με ΔΕΚΟ ή αγροτικούς συνεταιρισμούς) σε γεωργικές βιομηχανίες.

Αναζητώντας το πόσο γνωστή είναι η δραστηριότητα της ΑΤΕ εκτός χρηματοπιστωτικού τομέα, τέθηκε η ερώτηση εάν οι αποδέκτες του ερωτηματολογίου γνωρίζουν τις θυγατρικές της τράπεζας ΔΩΔΩΝΗ – Αγροτική Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου, ΣΕΚΑΠ-Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία Ελλάδος και ΕΒΖ – Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης. Τα αποτελέσματα ήταν θετικά στο 76% για τη ΔΩΔΩΝΗ, το 62,9% για τη ΣΕΚΑΠ και το 72,6% για την ΕΒΖ.

Στην ερώτηση εάν θα έπρεπε να συνεχίσει η Αγροτική να ασκεί αυτή τη δραστηριότητα, το 54,9% απάντησε θετικά, το 26,9% αρνητικά και το 18,3% είπε ότι δε γνωρίζει.

Συσχετίζοντας το ρόλο της ΑΤΕ με την ανασύσταση του γεωργικού τομέα, τέθηκαν κάποια ερωτήματα προς απάντηση. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν διαρθρωτικές αλλαγές στη δομή της τράπεζας. Αφορούν ακόμη τις προτεραιότητες που θα πρέπει μελλοντικά να θέσει ως στόχους οι τράπεζα, ώστε να δημιουργήσει τα ανάλογα προϊόντα που να απευθύνονται προς επιχειρηματίες ή νέους αγρότες που δραστηριοποιούνται στον τομέα του αγροτουρισμού, στις νέες καλλιέργειες, στην αειφόρο ανάπτυξη και τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Φυσικά αυτό δεν μπορεί να υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό από υπαλλήλους της τράπεζας που να έχουν μόνο τραπεζικές γνώσεις. Απαιτεί επιστήμονες γεωτεχνικούς (γεωπόνους, κτηνιάτρους) που να μπορούν να αξιολογήσουν τι πρέπει και τι δεν πρέπει να χρηματοδοτηθεί.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, είχε θετική στάση απέναντι στην:

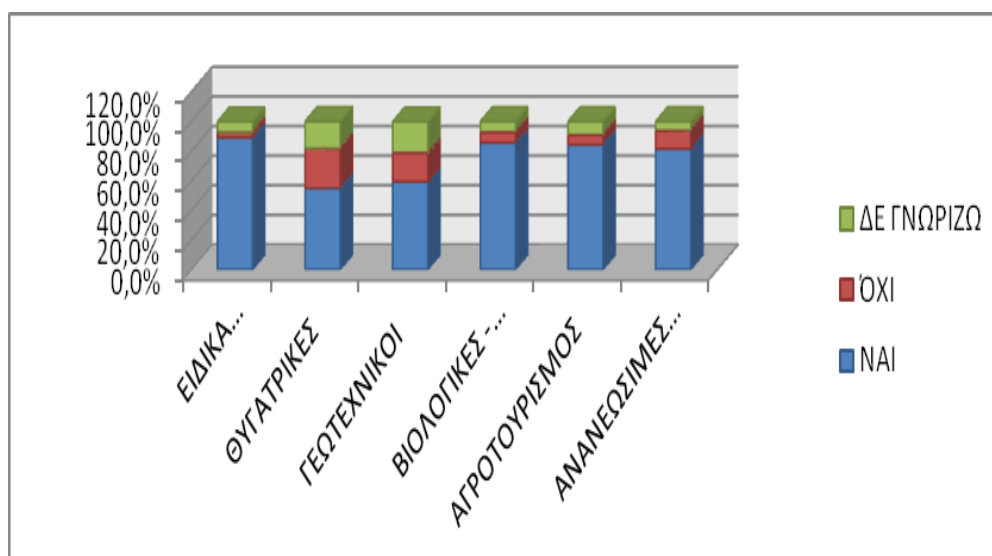
Α) επανενεργοποίηση του καταργηθέντος Γεωτεχνικού Κλάδου στην ΑΤΕ στα πλαίσια της ανάπτυξης της γεωργίας (59,4%),

Β) ανάγκη χρηματοδότησης της επέκτασης των βιολογικών καλλιεργειών και της εισαγωγής νέων, εναλλακτικών καλλιεργειών (αιφόρος ανάπτυξη)(85,7%),

Γ) Ανάγκη χρηματοδότησης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του αγροτουρισμού (84,6%) και

Δ) Χρηματοδότηση της επέκτασης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (φωτοβολταϊκά, αιολικά πάρκα κλπ.) (81,7%).

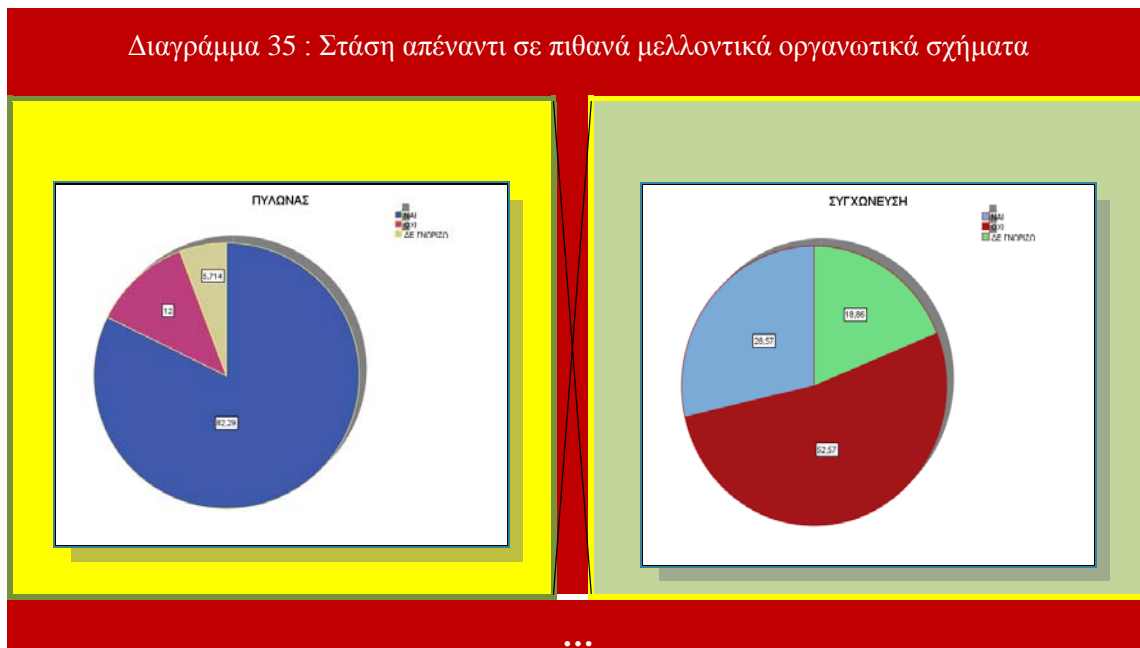
Διάγραμμα 34: Χρηματοδοτικά προγράμματα και συμμετοχή της ΑΤΕ σε αυτά

Με δεδομένες τις αλλαγές στο τραπεζικό τοπίο, διερευνήθηκαν δυο προοπτικές οργανωτικού σχήματος της Αγροτικής Τράπεζας που έχουν συζητηθεί πολύ τα τελευταία δυο χρόνια. Η μια αφορά την δημιουργία κρατικού τραπεζικού πυλώνα. Η άλλη αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο της συγχώνευσης με άλλη τράπεζα. Επελέγη να αναφερθεί το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ως έτερος μέτοχος του κρατικού πυλώνα και η Εθνική Τράπεζα ως πιθανή τράπεζα με την οποία θα γίνει συγχώνευση, βάσει των επικρατέστερων κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, «σεναρίων» για το μέλλον της ΑΤΕ.

Η προοπτική δημιουργίας ενός κρατικού πυλώνα τραπεζών, αξιολογείται ως θετική από το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (82,3%). Αρνητική τη θεωρεί το 12% ενώ δεν γνωρίζει το 5,7%.

Αντιθέτως, η συγχώνευση με άλλη τράπεζα, π.χ. με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος θεωρείται ως αρνητική για το 52,6%, ως θετική για το 28,6% . Αρκετά μεγάλο ποσοστό, δε μπορεί να εκτιμήσει το αποτέλεσμα αυτής της προοπτικής (18,3% δε γνωρίζουν).

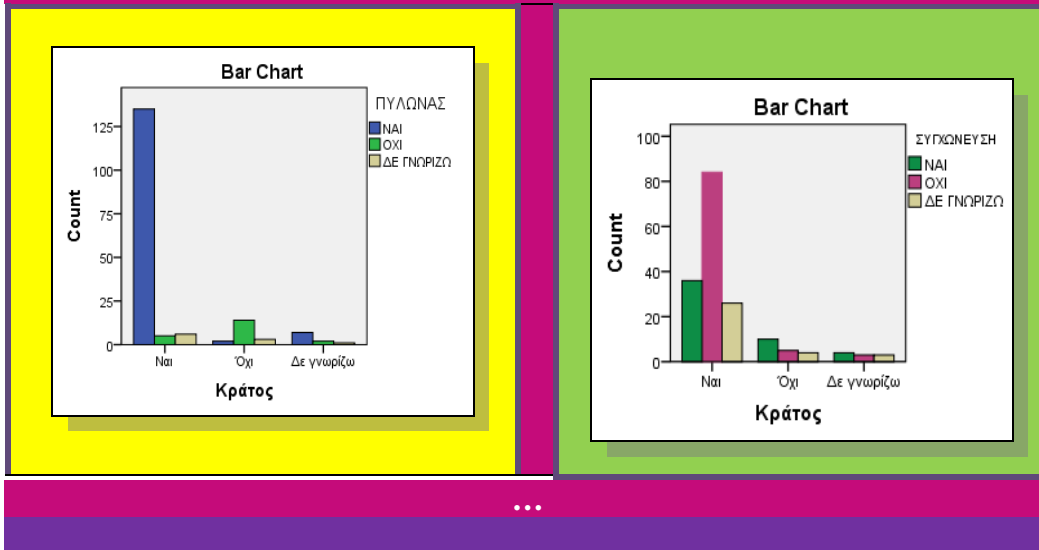

Η στάση απέναντι στη δημιουργία κρατικού πυλώνα ή την πιθανή συγχώνευση, είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση της θέσης που παίρνει ο καθένας από όσους απάντησαν απέναντι στο κράτος.

Έτσι, το μεγαλύτερο ποσοστό όσων απάντησαν ότι θέλουν να παραμείνει υπό τον έλεγχο του δημοσίου η Αγροτική Τράπεζα, συμμερίζεται την αντίληψη ότι η διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής στον τομέα των τραπεζών πρέπει να γίνεται από το κράτος. Αυτό θα εξυπηρετούσε ένας ισχυρός κρατικός τραπεζικός πυλώνας, που θα επωμιζόταν τη διαχείριση της χρηματοδότησης των βασικών υποδομών της χώρας.

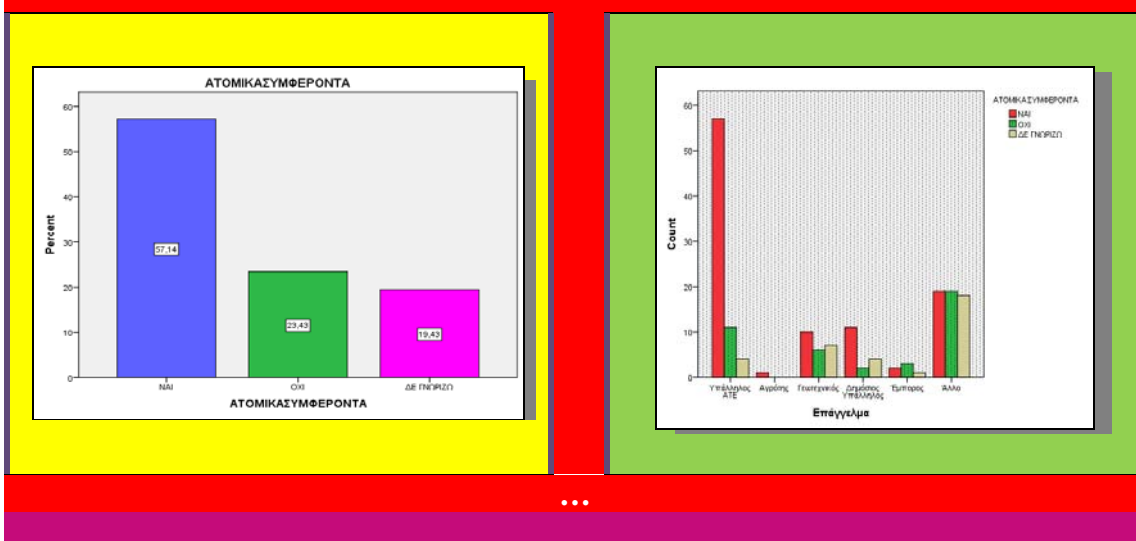
Από την άλλη σκοπιά, όσοι τάσσονται υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων και του περιορισμού του κράτους, βλέπουν θετικά τη συγχώνευση της ΑΤΕ με ένα αναμφίβολα μεγάλο τραπεζικό οργανισμό, όπως η Εθνική Τράπεζα. Ίσως επειδή η πλειονότητα των ατόμων αυτών δε θεωρεί σκόπιμη την ύπαρξη τραπεζικών ιδρυμάτων ειδικού σκοπού, πιστεύοντας ότι η «ίδια δουλειά» μπορεί να γίνει από οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα.

Διάγραμμα 36: Συσχέτιση επαγγέλματος με την αλλαγή οργανωτικού σχήματος

Η τελευταία ερώτηση που τέθηκε, ήταν εάν η απώλεια του κρατικού ελέγχου στην ΑΤΕ θα πλήξει τα ατομικά συμφέροντα των ερωτηθέντων. Το 57,1% απάντησε θετικά, το 22,9% αρνητικά και το 19,4% είπε ότι δε γνωρίζει.

Διάγραμμα 37: Επιπτώσεις οργανωτικού σχήματος στα ατομικά συμφέροντα των ερωτηθέντων

Ενδιαφέρον έχει να δούμε τη σχέση ανάμεσα στο επάγγελμα και την πιθανότητα των επιπτώσεων στα ατομικά συμφέροντα των ερωτηθέντων. Όπως ήταν αναμενόμενο, η προοπτική αυτή φοβίζει την συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων στην τράπεζα, κι αυτός είναι ο λόγος για τη θετική απάντηση στην ερώτηση αυτή.

Εκτός αυτών όμως, θετικά απάντησε και η πλειοψηφία των γεωτεχνικών, των αγροτών και των δημοσίων υπαλλήλων. Οι ομάδες αυτές παραδοσιακά συνεργάζονται με την αγροτική τράπεζα. Για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι η τράπεζα μέσω της οποίας λαμβάνουν τη μισθοδοσία τους, μέσω της οποίας απέκτησαν την κατοικία τους (τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων της ΑΤΕ υπήρξαν ιδιαίτερα ελκυστικά κατά τα προηγούμενα χρόνια) και η τράπεζα που δραστηριοποιείται και στο πιο απομονωμένο μέρος (όπως άλλωστε και οι δημόσιες υπηρεσίες). Για τους γεωπόνους είναι η τράπεζα των ανθρώπων με τους οποίους συναλλάσσονται καθημερινά, είναι η τράπεζα των αγροτών.

4.7. Σχολιασμός αποτελεσμάτων

Από την έρευνα που έγινε, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιθυμεί η διατήρηση του κρατικού ελέγχου στην Αγροτική Τράπεζα.

Απαραίτητος κρίνεται ο κρατικός χαρακτήρας λόγω των εμπράγματων διασφαλίσεων βάσει των οποίων έχουν χορηγηθεί τα δάνεια της αγροτικής τράπεζας. Το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής αγροτικής γης είναι υποθηκευμένο στην ΑΤΕ και η πιθανή μεταβίβαση της ιδιοκτησίας της σε ιδιώτη δημιουργεί ανασφάλεια στα γεωργικές οικονομικές μονάδες (είτε νοικοκυριά, είτε επιχειρήσεις). Στη συζήτηση του τελευταίου χρονικού διαστήματος, έχει τεθεί από κάποιους ακόμη και θέμα εθνικής κυριαρχίας.

Σε μια εποχή που η οικονομική κρίση γεννά μεγάλη ανασφάλεια στους καταθέτες, η κρατική εγγύηση δρα κατευναστικά στους φόβους απώλειας των χρημάτων σε πιθανή πτώχευση.

Ένας βασικός λόγος που προτάσσεται από όσους επιθυμούν την ιδιωτικοποίηση της αγροτικής τράπεζας είναι η ανάγκη μείωσης των κρατικών δαπανών.

Έντονη δυσαρέσκεια στο σύνολο των ερωτηθέντων, προξενεί η στρεβλή μέχρι τώρα χρησιμοποίηση των κεφαλαίων της αγροτικής τράπεζας. Οι χρηματοδοτήσεις που εξυπηρετούν μικροπολιτικά συμφέροντα, θεωρούνται σύμφυτες με την έννοια του κράτους. Άλλη μια δυσλειτουργία συνυφασμένη με το κράτος, είναι η γραφειοκρατία.

Σε σχέση με την ικανοποίηση των ερωτηθέντων από τις υπηρεσίες που παρέχει σήμερα η ΑΤΕ, οι περισσότεροι δηλώνουν ούτε ευχαριστημένοι – ούτε δυσαρεστημένοι.

Ισχυρό πλεονέκτημα της τράπεζας θεωρείται το εκτεταμένο της δίκτυο καταστημάτων, με έμφαση στην ύπαιθρο. Η αγροτική τράπεζα δραστηριοποιείται σε ακριτικές περιοχές και σε νησιά της άγονης γραμμής, όπου πολύ συχνά αποτελεί το μοναδικό πιστωτικό ίδρυμα. Όπως είναι φυσικό, στα μέρη αυτά έχουν αναπτυχθεί παραδοσιακά ισχυροί δεσμοί με την τράπεζα.

Άλλο ένα βασικό πλεονέκτημα της τράπεζας είναι η τεχνογνωσία στην ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα, γεγονός που πρέπει να προσεγγιστεί σε συνδυασμό με την προοπτική της τράπεζας.

Σημαντικός παράγοντας ικανοποίησης των πελατών, αποτελούν τα χαμηλά επιτόκια χορηγήσεων και η χορήγηση δανείων σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (όπως σεισμόπληκτοι, πυρόπληκτοι κ.λ.π.).

Ως κυριότερη αδυναμία της ΑΤΕ επισημάνθηκε η πολιτική προσέλκυσης πελατείας. Η πρόκληση είναι η προσέλκυση μια πελατείας λιγότερο πιστής και τυποποιήσιμης αλλά και πιο απαιτητικής σε σχέση με το παρελθόν. Χρειάζεται μια νέα προσέγγιση της τραπεζικής εξυπηρέτησης με άξονα τον πελάτη, με ιεράρχηση και κατηγοριοποίηση της πελατείας και με στόχο την ανάλογη προσαρμογή και την προσωποποιημένη ικανοποίηση των αναγκών της. Η ανορθολογική διαχείριση των χρηματικών διαθέσιμων της ΑΤΕ, είναι άλλη μια αδυναμία στη λειτουργία της. Η επενδυτική πολιτική, δεν έχει αποφέρει την προσδοκώμενη κερδοφορία και αυτό επισημαίνεται από μεγάλο μέρος όσων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο.

Εξετάζοντας την προοπτική της αγροτικής τράπεζας, βλέπουμε ότι είναι συνυφασμένη με την προσπάθεια της χώρας να εξέλθει από την οικονομική κρίση. Με την παραδοχή ότι ο πρωτογενής τομέας, μπορεί να δώσει ώθηση στην ανάπτυξη της οικονομίας, μπορούμε να δούμε τον πιθανό ρόλο της αγροτικής τράπεζας στο μέλλον.

Η συντριπτική πλειοψηφία όσων απάντησαν στην έρευνα, βλέπουν το ρόλο της ΑΤΕ σε συνδυασμό με ειδικά προγράμματα χρηματοδότησης, που να αφορούν την επέκταση των βιολογικών καλλιεργειών, την εισαγωγή νέων εναλλακτικών καλλιεργειών (στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης), την χρηματοδότηση επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα, την χρηματοδότηση των εγκαταστάσεων που σχετίζονται με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και με την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό.

Η μέχρι τώρα δραστηριοποίηση της ΑΤΕ στο γεωργικό τομέα μέσω θυγατρικών, όπως η ΔΩΔΩΝΗ, η ΣΕΚΑΠ, η ΕΒΖ, κρίθηκε θετική. Υπάρχει όμως ένα σημαντικό ποσοστό

όσων απάντησαν που είναι αρνητικοί ή αβέβαιοι απέναντι στη συνέχιση αυτών των δραστηριοτήτων. Στα πλαίσια του προγράμματος αναδιάρθρωσης της τράπεζας, οι δραστηριότητες αυτές υπάρχει η βούληση να διακοπούν και οι θυγατρικές του μη χρηματοπιστωτικού τομέα να πουληθούν.

Σκεπτικισμό διακρίνουμε και στην επανενεργοποίηση του καταργηθέντος κλάδου των γεωτεχνικών (γεωπόνοι, κτηνίατροι, γεωλόγοι). Ίσως επειδή ο κλάδος αυτός έχει απαξιωθεί τα τελευταία χρόνια, παράλληλα με τη δραστική μείωση του πληθυσμού που ασχολείται με την αγροτική παραγωγή.

Η πλειοψηφία των όσων απάντησαν στην έρευνα, είναι θετικά διακείμενη προς την προοπτική δημιουργίας κρατικού πυλώνα στο τραπεζικό σύστημα. Αντιθέτως, θεωρεί αρνητική την εξέλιξη της συγχώνευσης της αγροτικής με κάποια άλλη μεγάλη τράπεζα, όπως η Εθνική Τράπεζα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1. Εισαγωγή

Η εμπειρική διερεύνηση που παρουσιάζεται στη μελέτη αυτή, έγινε με αφορμή τον προβληματισμό σχετικά με τις διεξόδους που διαφαίνονται για την αναστροφή της οικονομικής κρίσης. Η μελέτη προσανατολίστηκε στην ανάγκη ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας, ως μιας από τις διεξόδους που θα οδηγήσουν σε οικονομική ανάκαμψη. Η προσέγγιση έγινε σε συνδυασμό με την ύπαρξη ενός εξειδικευμένου πιστωτικού ιδρύματος που θα αναλάβει το ρόλο της χρηματοδότησης αυτής της διαδικασίας. Υπό το πρίσμα αυτό, αναζητήθηκε ο σημερινός ρόλος της αγροτικής τράπεζας, θέτοντας παράλληλα ερωτηματικό για το ιδιοκτησιακό της καθεστώς.

5.2. Συμπεράσματα – συζήτηση

Η αναγκαιότητα παρέμβασης του κράτους στην οικονομία καθορίζεται από πολλούς παράγοντες. Στα αστικά κράτη της Ευρώπης κατά τον εικοστό αιώνα ο κρατικός παρεμβατισμός άρχισε στο μεσοπόλεμο. Ουσιαστικά όμως οι περισσότερες κρατικές επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή ανασυγκρότηση των οικονομιών των κρατών, στη δεκαετία του 1960.

Η έντονη δραστηριοποίηση του κράτους στην οικονομία της μεταπολεμικής Ελλάδας, οδήγησε στο σχηματισμό ισχυρών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας. Όσον αφορά τον τραπεζικό τομέα, στον ελληνικό χώρο σήμερα δραστηριοποιούνται τρεις τράπεζες υπό κρατικό έλεγχο: το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και η Αγροτική Τράπεζα, την περίπτωση της οποίας πραγματεύεται η παρούσα μελέτη.

Ερευνώντας τη βιβλιογραφία, διαπιστώθηκε ότι παγκοσμίως δραστηριοποιούνται τράπεζες με αντικείμενο την αγροτική πίστη. Πολλές από αυτές στις κραταιές οικονομικά χώρες έχουν ιδιωτικοποιηθεί, κρατώντας όμως πάντα τον αναπτυξιακό τους χαρακτήρα. Στις

φτωχές και αναπτυσσόμενες χώρες διατηρούνται υπό μερικό ή πλήρη κρατικό έλεγχο, στα πλαίσια της υποβοήθησης της προσπάθειας καταπολέμησης της φτώχειας και της ενίσχυσης της οικονομίας.

Η ανάγκη για την ύπαρξη εξειδικευμένων πιστωτικών ιδρυμάτων στον αγροτικό τομέα, προκύπτει κυρίως από δυο βασικές του ιδιαιτερότητες:

- ✚ το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της επένδυσης κεφαλαίου στην παραγωγική διαδικασία και της αποκόμισης προσόδου από αυτή και
- ✚ τη μεγάλη επισφάλεια της επένδυσης, λόγω της έκθεσης σε αστάθμητους παράγοντες, όπως οι καιρικές συνθήκες.

Για την Ελλάδα, το κράτος παρενέβη στην αγροτική οικονομία με την ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος ΑΕ το 1929. Από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, ο ρόλος που έχει επιτελέσει στην εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής είναι καθοριστικός.

Η Αγροτική Τράπεζα στον έναν αιώνα λειτουργίας της δραστηριοποιήθηκε, εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα, στα γεωργικά εφόδια, τα λιπάσματα, την τυποποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων καθώς και στις εξαγωγές.

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, σηματοδότησαν την αρχή των αλλαγών στο ρόλο και τη λειτουργία της ΑΤΕ. Καταλυτική επίδραση έχει ο περιορισμός του εργασιακά ενεργού πληθυσμού που ασχολείται με τη γεωργία και η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος (η ΑΤΕ έπαυε να είναι η μοναδική τράπεζα που δραστηριοποιείται στη γεωργική παραγωγή).

Σήμερα η τράπεζα εφαρμόζει πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, που προβλέπει ριζικές αλλαγές και καταργήσεις δομών και δραστηριοτήτων. Υπό την πίεση της οικονομικής κρίσης, αναθεωρούνται παγιωμένες πρακτικές και αναζητείται ο νέος ρόλος της αγροτικής. Πολύ πιθανόν η αλλαγές αυτές να συνοδευτούν από την αλλαγή του ιδιοκτησιακού της καθεστώτος ή ακόμη και την παύση της αυτόνομης λειτουργίας της, οδηγώντας σε συγχώνευση ή εξαγορά με κάποιο άλλο τραπεζικό ίδρυμα.

Η οικονομική κρίση ανέδειξε προβλήματα, παράλληλα όμως αποτέλεσε την αφορμή να ξεκινήσει η συζήτηση για το πως τρώμε και τα μέσα ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας. Πληθαίνουν οι προσεγγίσεις που πρεσβεύουν ότι η έξοδος από την κρίση θα γίνει με την επιστροφή στην πραγματική οικονομία, με ενίσχυση της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και την αξιοποίηση της υπαίθρου σε θέματα τουρισμού και ενέργειας.

Οι προσπάθειες αυτές για να ξεκινήσουν, χρειάζονται χρηματοδότηση. Κύριος δίαυλος για τη χρηματοδότηση του πρωτογενούς τομέα μέχρι σήμερα στην Ελλάδα, έχει υπάρξει η Αγροτική Τράπεζα. Τα ερωτήματα που γεννώνται και χρήζουν έρευνας, είναι εάν

και στη σημερινή συγκυρία μπορεί να έχει αναπτυξιακό ρόλο η Αγροτική Τράπεζα και υπό ποιο ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Αρκετά χρόνια πριν οι Σταματούκος και Σπάθης (1991) χρησιμοποίησαν τη μέθοδο του ερωτηματολογίου για να απευθυνθούν στην κοινωνία και να βγάλουν χρήσιμα συμπεράσματα για την αγροτική πίστη. Αυτό αποτέλεσε την αφορμή να επιλέγει και για την εργασία αυτή η ίδια μέθοδος. Καταρτίστηκε ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο έγινε προσπάθεια να απεικονιστεί η σημερινή εικόνα της Αγροτικής Τράπεζας, να ελεγχθεί εάν πρέπει ή όχι να αλλάξει το ιδιοκτησιακό της καθεστώς και να δοθεί η πιθανή προοπτική της ως μοχλός ανάπτυξης.

Πρώτο συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι η ΑΤΕ θα πρέπει να παραμείνει, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, υπό κρατικό έλεγχο. Οι κρατικές επιχειρήσεις, έχουν εδραιωθεί στη συνείδηση των πολιτών ως φορείς άσκησης πολιτικής επωφελούς για το κοινωνικό σύνολο και ως εργαλεία που το κράτος μπορεί να χρησιμοποιήσει ως μοχλούς ανάπτυξης. Οι ενστάσεις που υπάρχουν αφορούν την ανάγκη εξοικονόμησης κρατικών πόρων, τις γνωστές σε όλους πρακτικές εξυπηρέτησης μικροπολιτικών συμφερόντων και την ύπαρξη γραφειοκρατικών δομών.

Η μελέτη ανέδειξε ότι θα πρέπει να αλλάξει η πολιτική επενδύσεων της τράπεζας. Ένα σημαντικό μέρος των πόρων που μέχρι σήμερα έχει διαχειριστεί, έχουν σπαταληθεί ή επενδυθεί χωρίς σχεδιασμό, με τις ανάλογες επιπτώσεις στα οικονομικά αποτελέσματα.

Το δεύτερο ουσιαστικό συμπέρασμα που προέκυψε από την ερευνητική διαδικασία, είναι ότι ο σημερινός ρόλος της ΑΤΕ θα πρέπει να αναζητηθεί σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της υπαίθρου και του πρωτογενούς τομέα. Η τράπεζα θα πρέπει να δραστηριοποιηθεί προς αυτή την κατεύθυνση, αξιοποιώντας τα επενδυτικά προγράμματα που υπάρχουν στον αγροτουρισμό, τις εναλλακτικές μορφές ενέργειας, την αειφόρο ανάπτυξη, με τη δημιουργία των σχετικών χρηματοδοτικών προϊόντων.

Άλλωστε υπάρχει ήδη η ανάλογη υποδομή. Από την έρευνα φαίνεται ότι το εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων της τράπεζας με έμφαση στην ύπαιθρο και οι παραδοσιακοί δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες είναι από τα ισχυρότερα πλεονεκτήματα της ΑΤΕ. Η υπάρχουσα τεχνογνωσία στα θέματα του πρωτογενούς τομέα, είναι κάτι ακόμη που χρήζει αξιοποίησης.

Από την εμπειρική μελέτη προκύπτει ότι, εάν κριθεί απαραίτητη η παύση της αυτόνομης λειτουργίας της τράπεζας, θα ήταν επιθυμητό το σχήμα ενός δημόσιου τραπεζικού πυλώνα, με τη συμμετοχή σε αυτό του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου.

Αντιθέτως, η εξαγορά ή συγχώνευση με άλλο τραπεζικό ίδρυμα, όπως για παράδειγμα η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, δεν κρίνεται επιθυμητή, αφού θα απογύμωνε την Αγροτική Τράπεζα από τον ρόλο που έχει μέχρι σήμερα επιτελέσει και θα την εξομοίωνε με οποιαδήποτε άλλη εμπορική τράπεζα.

Η όποια αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της αγροτικής τράπεζας, δεν είναι μια εύκολη απόφαση. Πρέπει να σταθμιστούν όλες οι παράμετροι, από τη μια της οικονομικής πίεσης του κράτους από τις υψηλές δαπάνες και την ανάγκη εξεύρεσης ρευστότητας και από την άλλη του κοινωνικού κόστους και της δυναμικής που μπορεί να έχουν επιχειρήσεις όπως η ΑΤΕ στην πορεία εξόδου της χώρας από την κρίση.

Ενώσω συντάσσεται η παρούσα μελέτη, το μέλλον της Αγροτικής Τράπεζας είναι ασαφές. Η ΑΤΕ, μαζί με το ΤΤ, είναι οι δυο τράπεζες που δεν έχουν ακόμη ανακεφαλαιοποιηθεί και δεν έχουν ανακοινωθεί τα αποτελέσματά τους για το έτος 2011. Μένει επομένως ανοιχτό το θέμα για το πώς η ελληνική πολιτεία θα την αντιμετωπίσει: ως μια τράπεζα συστημική που θα πρέπει να καταστεί βιώσιμη και να συνεχίσει την αυτοτελή της πορεία ή ως ένα πιστωτικό ίδρυμα που ολοκλήρωσε τον κύκλο προσφοράς του στην οικονομία και θα πρέπει να κλείσει ή να συγχωνευτεί / εξαγοραστεί από κάποιο άλλο πιστωτικό ίδρυμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Αλογοσκούφης Γ.**(1996), «Οι δυο όψεις του Ιανού: Θεσμοί, οικονομική ανάπτυξη και ισοζύγιο πληρωμών στην Ελλάδα», περιοδικό ΙΜΟΠ Μελέτες Οικονομικής Πολιτικής.
2. **Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.**, Έκθεση εργασιών 1999.
3. **Δημητρόπουλος Α.**, Γενική Συνταγματική Θεωρία, Τόμος Α'.
4. **Ζυγογιάννης Γ.**, (1994) Τράπεζα της Ελλάδος Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών.
5. **Καζάκος Πάνος**, (2001) «Ανάμεσα σε κράτος και αγορά – Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα 1944-2000», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
6. **Καραμεσίνη Μ.**, (2006), «Οικονομικές θεωρίες της κοινωνικής πολιτικής», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
7. **Λώλος Γεώργιος**, (2012), «Ο αγροτικός Τομέας της Ελληνικής Οικονομίας. Παρούσα κατάσταση, Δυνατότητες και Προοπτικές», απόσπασμα από την εισήγηση στην AGROTICA 2012.
8. **Μαραβέγιας Ν.**, (1989), «Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα» Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα .
9. **Μαραματάκης Ν.**, (1975), «Αγροτική Πίστις και Οικονομική Πολιτική» Αθήνα 1975.
10. **Μπόζιαρης Αντώνης**, (2008), «Αγροτική Τράπεζα και Αγροτική Ανάπτυξη στην Ελλάδα», Αθήνα.
11. **Μουσιδής Αντώνης**, (2011) «Αγροτικός χώρος και αγροτική πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα», Πάντειο Πανεπιστήμιο.
12. **Μουσιδής Αντώνης**, (2001) «Κράτος και Θεσμική Αγροτική Πίστις».
13. **Προβόπουλος Γ.Α.**, (1982), Οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί - Οικονομική θεωρία και ελληνική πραγματικότητα - Εξέλιξη και αίτια της κρατικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, ΙΟΒΕ ΑΘΗΝΑ.
14. **Σπαθής Π.**, «Χρηματοδότηση της Ελληνικής Γεωργίας με ορίζοντα 2010» στο «Η ελληνική γεωργία προς το 2010» επιμέλεια Ν. Μαραβέγιας, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση.
15. **Σταματούκος Γ., Π. Σπαθής**, (1991), «Αγροτική Πίστις», Αθήνα.

16. **Χατζηαντωνίου Α.**, (2008), Συστήματα Αγροτικής Πίστης στο Διεθνή Χώρο, Αθήνα, εκδ. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος 1990.
17. **Fernando N.A.** , Rural Development: Outcomes and Drivers, Asian Development Bank, Phillipines,.
18. **McKinsey &Company**, (2011), Greece 10 years after report (between December 2010 and September 2011).
19. **Nagarajan G., Meyer R.**, (2005), Rural Finance: Recent Advances and Emerging Lessons, Debates and Opportunities, Reformatted version of Working Paper AEDE-WP-0041-05, Department of Agricultural, Environmental, and Development Economics, The Ohio State University (Columbus, Ohio, USA).
20. **Nagarajan G., Meyer R.**, (2006), Rural Finance Today: Advances and Challenges, ADB Finance ForThe Poor, Vol. 7, No. 4.
21. **World Bank**,(2008), World Development Report 2008: Agriculture for Development, The World Bank, Washington DC.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

1. <http://el.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://government.gov.gr/>
3. www.atetbank.gr
4. www.bankingnews.gr
5. www.ekke.gr
6. www.fca.gov
7. www.greeklaws.com
8. www.tpd.gr
9. www.ttbank.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το ερωτηματολόγιο στο οποίο στηρίχτηκε το εμπειρικό κομμάτι της διπλωματικής.

Παρακαλώ σημειώστε με X τις απαντήσεις σας

1. ΦΥΛΟ

Άνδρας		Γυναίκα	
--------	--	---------	--

2. ΗΛΙΚΙΑ

18 - 30	31 - 40	41 - 50	50+

3. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υποχρεωτική	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό

4. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Υπάλληλος ΑΤΕ	Αγρότης	Γεωτεχνικός	Δημόσιος Υπάλληλος	Έμπορος	Άλλο

5. ΕΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ Α.Τ.Ε.

0	0 - 5	6 - 10	11 - 20	20+

6. ΔΙΑΜΕΝΕΤΕ ΣΕ ΔΗΜΟ ΜΕ ΠΛΗΘΥΣΜΟ (αριθμός κατοίκων) :

ΕΩΣ 2.500	ΕΩΣ 25.000	ΕΩΣ 100.000	ΕΩΣ 500.000	ΑΝΩ ΤΩΝ 500.000

7. Πιστεύετε ότι η ΑΤΕ πρέπει να παραμείνει υπό κρατικό έλεγχο;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

8. Πώς αξιολογείτε τους παρακάτω λόγους, για τους οποίους ΠΡΕΠΕΙ να διατηρηθεί ο κρατικός έλεγχος στην Αγροτική Τράπεζα:				
Λόγος	Αναγκαίος	Σημαντικός	Αδιάφορος	Δε γνωρίζω
Διασφαλίζεται η ορθή λειτουργία της τράπεζας (κανονιστική συμμόρφωση)				
Ο ρυθμιστικός ρόλος της ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα				
Υπάρχει αίσθημα ασφάλειας για τους καταθέτες				
Διασφαλίζεται η υλοποίηση της ανάπτυξης με κοινωνικά κριτήρια				
Πρέπει να εξακολουθήσουν να χρηματοδοτούνται αναπτυξιακές δραστηριότητες, ανεξαρτήτως κερδοφορίας				
Το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής αγροτικής γης είναι υποθηκευμένο στην ΑΤΕ				
Για ιστορικούς λόγους				

9. Πώς αξιολογείτε τους παρακάτω λόγους, για τους οποίους ΔΕΝ πρέπει να διατηρηθεί ο κρατικός έλεγχος στην Αγροτική Τράπεζα:				
Λόγος	Αναγκαίος	Σημαντικός	Αδιάφορος	Δε γνωρίζω
Είμαι κατά του κρατικού ελέγχου				
Πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες του κράτους				
Για να πάψουν να εξυπηρετούνται μικροπολιτικά συμφέροντα				
Αποφυγή γραφειοκρατίας				
Η χρηματοδότηση της ανάπτυξης της οικονομίας δεν απαιτεί εξειδικευμένα τραπεζικά ιδρύματα				

10. Κατά πόσο σας ικανοποιεί η σημερινή λειτουργία της ΑΤΕ	
Απόλυτα ικανοποιημένη/ος	
Ούτε ικανοποιημένη /ος, ούτε δυσαρεστημένη /ος	
Δε γνωρίζω	
Κάπως ικανοποιημένη /ος	
Λίγο δυσαρεστημένη /ος	
Πλήρως δυσαρεστημένη /ος	

11. Ποια θεωρείτε βασική αδυναμία της λειτουργίας της Α.Τ.Ε.;	
Πολιτική επενδύσεων χαμηλής κερδοφορίας	
Πολιτική προσέλκυσης πελατείας	
Λειτουργικό κόστος	
Ανθρώπινο δυναμικό	
Δε γνωρίζω	

12. Ποιο θεωρείτε το βασικό πλεονέκτημα της λειτουργίας της Α.Τ.Ε.;	
Τεχνογνωσία στην υποστήριξη της πρωτογενούς παραγωγής	
Εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων (με έμφαση στην ύπαιθρο)	
Ασφάλεια καταθέσεων	
Χαμηλότοκες χορηγήσεις	
Ελαστικότητα στις ευπαθείς ομάδες δανειοληπτών (σεισμόπληκτοι, πυρόπληκτοι κλπ)	
Δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου	
Δε γνωρίζω	

13. Ποιες από τις θυγατρικές της ΑΤΕ γνωρίζετε;	
Δωδώνη Αγροτική Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου	
ΣΕΚΑΠ Συνεταιριστική Καπνοβιομηχανία Ελλάδος	
Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης	
Άλλη	

14. Πρέπει η Α.Τ.Ε. να εξακολουθήσει να ασκεί επιχειρηματικότητα μέσω θυγατρικών μη χρηματοπιστωτικού ενδιαφέροντος ;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

15. Στα πλαίσια της αναζήτησης λύσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, η Α.Τ.Ε. μπορεί να συμβάλει μέσω ειδικών προγραμμάτων χρηματοδότησης;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

16. Θεωρείτε απαραίτητη την επανενεργοποίηση του καταργηθέντος Γεωτεχνικού Κλάδου στην Α.Τ.Ε. στα πλαίσια της ανάπτυξης της γεωργίας ;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

17. Οι σύγχρονες τάσεις στη γεωργία οδηγούν προς την επέκταση των βιολογικών καλλιεργειών και την εισαγωγή νέων εναλλακτικών καλλιεργειών (αιφόρος ανάπτυξη). Βλέπετε σ' αυτή τη διαδικασία αναγκαιότητα χρηματοδότησης από το κράτος μέσω της ΑΤΕ ;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

18. Θεωρείτε αναγκαία την χρηματοδότηση από την ΑΤΕ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του αγροτουρισμού;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

19. Θα πρέπει η ΑΤΕ να διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στη χρηματοδότηση της επέκτασης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (φωτοβολταϊκά, αιολικά πάρκα κλπ) ;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

20. Θεωρείτε χρήσιμη τη δημιουργία ενός ισχυρού δημόσιου τραπεζικού πυλώνα με τη συμμετοχή της Αγροτικής Τράπεζας και του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου;	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

21. Θεωρείτε θετική εξέλιξη την πιθανή συγχώνευση της Αγροτικής με άλλη τράπεζα όπως π.χ. την Εθνική	
Ναι	
Όχι	
Δε γνωρίζω	

22. Θεωρείτε ότι η απώλεια του κρατικού ελέγχου στην Α.Τ.Ε. θα πλήξει τα ατομικά σας συμφέροντα;	
Ναι	
Όχι	
Μου είναι αδιάφορο	

<p>ΣΧΟΛΙΑ:.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Σας ευχαριστώ για την συμμετοχή σας